Слава Україні! Героям слава!

Чорноморські НОВИНИ

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ГАЗЕТА

№ 14
(22492)
ЧЕТВЕР
4
КВІТНЯ
2024 РОКУ

Виходить із 19 липня 1917 р.

Волю українського народу до самостійного життя не знищать ні ворожі тюрми, ні заслання, бо Україна є нездобутнім бастіоном героїв і борців.

Євген КОНОВАЛЕЦЬ.

● Україна і світ

Близький і далекий

В останні березневі вихідні відбулися муніципальні вибори в Туреччині. Ця країна здатна вплинути на перебіг російсько-української війни не менше, ніж «колективний Захід». Але позиція президента Ердогана у цьому питанні досі не зрозуміла. Занадто багато образ назбиралося в нього проти Євросоюзу і Сполучених Штатів Америки. Занадто сильні економічні зв'язки з росією. Та й увесь світ не вітає появу на політичній карті нової Османської імперії, яку будують турки.

Шальки терезів хитаються

З одного боку, влада Реджепа Ердогана — жорстка диктатура з опорою на ісламську глибинку, з іншого — це демократія, яка поборола абсолютну владу військових. З незалежними від влади інститутами і відносно вільними виборами. Політики Євросоюзу вважають такі свободи недостатніми і десятки років не дають добро на інтеграцію Туреччини до ЄС, а Вашингтон обмежує співпрацю з Анкарою у військовій сфері.

Утім, важливо зауважити: країна не завмерла у своєму розвитку. Шальки політичних терезів хитаються, що й довів результат нинішніх муніципальних виборів. За оцінками більшості експертів, Ердоган та його партія програли вибори у столиці та найбільших містах. І навіть у прихильній до нього глибинці мерами стали представники опозиції. Але перевага незначна. І найчастіше залежить від економічних показників, а це, своєю чергою, пов'язане з торгівлею з росією та країнами ЄС. Можна скільки завгодно декларувати нейтралітет і наполягати на дотриманні міжнародного права, однак принципи для турків ніщо, якщо з росії та Середньої Азії перестане надходити дешевий газ. Тому візит Володимира Зеленського (місячної давності) до нібито нейтральної країни нічого не вирішив. І вирішити не міг. А програш партії Ердогана на муніципальних виборах ніяк не вплинув і не вплине на ситуацію.

Подія номер два. Якщо чесно, то березневу заяву президента Франції Еммануеля Макрона про можливість введення західних військ в Україну важко назвати подією. Імовірність такого кроку мала. На думку фахівців, найближчим часом Україна не запросить таких військ. А на Заході не вдасться створити коаліцію для відсічі агресору на українській території. Такою загрозою не налякати і путіна, який гіпотетичне введення військ без наміру воювати з росією негайно використає для виправдання агресії та захоплення територій України.

Однак за такими закликами президента Франції буде зручно сховатися політикам, які за десять років війни в центрі Європи нічого не вигадали, окрім малоефективних економічних санкцій та заяв про спільну стурбованість. Риторика канцлера ФРН Олафа Шольца стала, звісно, радикальнішою, але за всього радикалізму у його свідомості зберігаються «червоні лінії», які у відносинах із росією не можна перетнути. А відтак далекобійні ракети «Таурус» Україна найближчим часом навряд чи отримає.

На постачання снарядів «червоні лінії» начебто не поширюються. Натомість поширюються закони ринку. За снаряди треба платити. А чеська ініціатива зі збирання необхідних коштів зависла у повітрі. Грошей бракує. І це при тому, що в банках Європи на рахунках російської держави та російських олігархів заморожені мільярди доларів. А їхні ліквідні активи облічуються трильйонами доларів. Але заморожені кошти не наважуються конфіскувати, а в окремих випадках не намагаються навіть чіпати відсотки за поточними прибутками. Побоюються кроків у відповідь з боку путінського режиму щодо західних фірм, які й досі працюють у росії.

Привид де Голля

Спекулювати на закликах щодо введення військ, певна річ, безпечніше і, головне, у руслі політичної традиції, закладеної президентом де Голлем. У другій половині минулого століття незалежність Франції і — ширше — Європи розглядалася в контексті незалежності від США. Можна було собі багато дозволяти. Аж до виходу з військової організації НАТО та перенесення штаб-квартири Альянсу з Парижа до Брюсселя. Тепер ядерну парасольку демонтовано. «Голлізм» набирає сили і на вашингтонську бюрократію європейці перестали зважати. Про узгодження заходів щодо відбиття російської агресії взагалі не йдеться. Тим більше, що у подібних заходах ніхто не зацікавлений. 45-й президент США Дональд Трамп вважав оборонний потенціал НАТО без американських грошей нікчемним. І взагалі сумнівався у тому, що Північноатлантичний альянс здатний відігравати якусь роль.

Якщо Трамп переможе на виборах 2024 року, то перше, що зробить, — зменшить американський внесок до структур НАТО. Не виключено, що жертвою подібної «економії» стане Україна, а конкретно — обіцяні Байденом 60 мільярдів доларів у горезвісному законопроєкті. От тільки треба протягнути час до виборів, що успішно й роблять нині прихильники Трампа в Конгресі. Вже зараз допомогу нашій країні пропонують переоформити як довгостроковий кредит. З умовою негайного погашення, якщо справи на фронті складуться для нашої країни несприятливо. Але навіть у разі перемоги України такий підхід означає прив'язати нашу країну до Сполучених Штатів борговим ланцюгом на довгі роки, якщо не назавжди. Досить згадати, як під час Другої світової війни США таким ланцюгом прив'язали Великобританію. І перетворили другу за величиною світову імперію на другорозрядну державу.

Якщо йдеться про існування нашої держави, українцям слід приймати умови — американські, європейські, будь-які, що гарантують суверенітет і незалежність. Але ми вже раз обпеклися молоком. І під час підписання нових документів слід дмухати на воду. Бо папери про «гарантії безпеки», які тепер підписує з різними країнами президент Зеленський, захистять нас не краще, ніж Будапештський меморандум.

Один сучасний танк, вчасно поставлений в Україну, дасть більше гарантій, ніж сотня підписів під такими документами. А кілька винищувачів F-16 замінять сотню усмішок конгресменів США плюс рукостискання канцлерів, прем'єр-міністрів та президентів. Хоча, якщо подумати, то техніка та політики справжньою гарантією не є. Нас захищають конкретні бійці Збройних сил України.

Слава нашим героям! Слава нашій країні і всім, хто вірить у перемогу!

Леонід ЗАСЛАВСЬКИЙ.

● Зло має бути покараним

Гаага для росії неминуча

Росія повинна заплатити за збитки, завдані війною Україні. У цьому переконані представники 44 держав, які взяли участь у міжнародній конференції «Відновлення справедливості для України», що відбулася 2 квітня у Гаазі.

Учасники зібрання обговорювали підсумки документування та розслідування злочинів, вчинених росією на території України, а також подальші кроки зі створення спеціального трибуналу щодо агресії рф та відшкодування завданих нею збитків.

Саме із 2 квітня вже почали приймати заяви до Міжнародного реєстру збитків, завданих агресією рф проти України (йдеться, передусім, про знищення або пошкодження житлового майна). Буквально за першу годину функціонування цього реєстру заяви на компенсацію подали 18 українців. Звісно, це крапля в морі, але, як мовиться, процес пішов. Загалом же, за результатами оцінки, проведеної урядом України і Світовим банком, станом на лютий 2024 року збитки від руйнацій, спричинених війною рф проти України, обчислювалися у майже 490 мільярдів доларів. Березень же, як знаємо, означений новими численними масованими ракетно-«шахедними» атаками, від яких постраждали і цивільні споруди, й об'єкти, що забезпечують нормальне життя людей, — гідро-, тепло-, газо-, електропідстанції. Тож шкода, завдана нашій країні, зросла на десятки мільйонів. І за це росія має відповісти. Юридично і фінансово.

Під час відкриття конференції міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба наголосив, що після скоєних російськими військами звірств у Бучі та інших українських населених пунктах Європа ніколи не буде такою, як раніше, а світ почуватиметься в безпеці лише після покарання росії за всі вчинені в Україні злочини.

«Два роки тому, в ці перші квітневі дні, вся Європа та світ здригнулися від шоку. Неймовірні російські звірства, виявлені в Бучі та інших містах Київської області, струсонули моральні підвалини нашого континенту. Фотографії мертвих людей зі зв'язаними за спиною руками, які лежали на вулицях і були сховані в колодязях, купи трупів жінок, які ґвалтівники намагалися спалити, мертвих і зґвалтованих дітей — видовище цього жахіття викликало найстрашніші спогади XX століття», — зазначив Дмитро Кулеба на початку свого виступу, додавши, що тоді «всі ми, європейці, та всі нормальні люди в усьому світі, подивилися в очі абсолютному злу». Міністр наголосив: «Світ почуватиметься в безпеці лише тоді, коли росія понесе відповідальність за скоєне».

«Ми підтверджуємо рішуче засудження актів агресії з боку рф проти України. Ці акти, включаючи спробу незаконної анексії регіонів України, є кричущими порушеннями Статуту ООН, є порушенням міжнародного права, що тягне за собою державну відповідальність рф, загрожують міжнародному миру і безпеці, ставлять під сумнів повагу до міжнародного порядку, заснованого на правилах, і підривають демократичні цінності», — йдеться у декларації учасників конференції.

У документі наголошується також, що всі ймовірні міжнародні злочини, скоєні в контексті агресії рф проти України, у тому числі воєнні злочини, злочини проти людяності та злочин агресії, мають бути повністю розслідувані.

У свою чергу єврокомісар із питань юстиції Дідьє Рейндерс під час підсумкової пресконференції заявив, що ЄС працює над використанням заморожених російських активів: «Ми й далі працюватимемо над питанням фінансування репарацій, тому що важливо, щоб росія заплатила за відшкодування збитків. І ми працюємо над цим в усіх наших дискусіях щодо російських активів, приватних чи державних. У Європі є 37 млрд приватних активів, а також понад 200 мільярдів державних активів».

Окремо Рейндерс висловив сподівання на «швидке ухвалення нещодавніх пропозицій щодо використання надходжень від заморожених активів рф» для потреб України у боротьбі з російським агресором. За його оцінкою, ці надходження можуть становити близько 2—3 млрд євро за рік.

За підсумками конференції «Відновлення справедливості для України» 44 держави у спеціальній декларації підтримали створення спецтрибуналу щодо злочинів росії.

● Актуальне інтерв'ю

Віра АГЄЄВА:

«На межі західного світу і позасвіття»

Віра Агеєва — літературознавиця, літературна критикиня, популяризаторка української культури, професорка Києво-Могилянської академії (*на знімку*). Вона є авторкою популярних книжок «За лаштунками імперії» та «Марсіани на Хрещатику», в яких досліджує культурний спротив Російській імперії та боротьбу України за свою історію.

Про те, як в умовах війни зберегти українську ідентичність, зокрема на окупованих територіях, чому росія намагається привласнити українську історію, які два варіанти закінчення цієї війни існує, професорка розповідає у рамках проєкту «Сила вибору» Ольги Айвазовської.

Нагадаємо, «Сила вибору» — проєкт Громадянської мережі «Опора», який має на меті акцентувати важливість відповідального й усвідомленого вибору для сталого розвитку України й українського суспільства.

— З початку російської війни у 2014 році у рф стартував процес дегуманізації українців для того, щоб у перспективі їм легше було вбивати нас. Але ставлення до українців як до другосортних, другорядних представників етносу, групи, культури, нації було ще за часів імперії. На вашу думку, сучасна росія продовжує цей архетип імперії?

— Поза всяким сумнівом. Ми були в їхній свідомості в різні часи по черзі найбільшими ворогами — мазепинцями, петлюрівцями, бандерівцями. Та як би вони не називали українців, а ставилися до нас завжди як до своєї колонії, хоч у різні часи по-різному. Наприклад, зовсім умиротворювали, коли ми були такими лінивими південцями, трохи фемінізованими любителями галушок і гопака; та коли починала говорити зброя — мазепинська зброя, петлюрівська зброя, бандерівська зброя — тоді ми ставали дуже активними ворогами, яких треба знищити. Я не вірю ні в яке примирення з ними на кілька поколінь після всього того, що відбулося.

— На окупованих територіях Російська Федерація активно використовує культуру й освіту для того, щоб знищити українську ідентичність. Коли цей збройний конфлікт міжнародного масштабу розпочався в 2014 році, покоління дітей ішло до перших класів, тобто вони ще не були сформованими особистостями. Зараз вони випускники шкіл або ті, хто навіть потрапив до лав збройних сил російської федерації. Наскільки може бути цей процес зворотним з точки зору тих поколінь, які вже себе не ідентифікують з Україною?

— Це дуже болісне питання і часи по черзі найбільшими ворогами — мазепинцями, петлюрівцями, бандерівцями. Та як би вони не називали українців, а ставилися до нас завжди як до своєї колонії, хоч у різні часи по-різному. Наприклад, зовсім умиротворювали, коли ми були такими лінивими південцями, трохи фемінізованими любителями галушок і гопака; та коли починала говорити зброя — мазепинська зброя, петлюрівська зброя, бандерівська зброя — тоді ми ставали дуже активними ворогами, яких треба знищити. Я не вірю ні в яке примирення з ними на кілька поколінь після всього того, що відбулося.

— На окупованих територіях Російська Федерація активно використовує культуру й освіту для того, щоб знищити українську ідентичність. Коли цей збройний конфлікт міжнародного масштабу розпочався в 2014 році, покоління дітей ішло до перших класів, тобто вони ще не були сформованими особистостями. Зараз вони випускники шкіл або ті, хто навіть потрапив до лав збройних сил російської федерації. Наскільки може бути цей процес зворотним з точки зору тих поколінь, які вже себе не ідентифікують з Україною?

— Це дуже болісне питання і на нього дуже важко шукати відповіді, але треба. Я вважаю, що якби із 1991 року була культурна політика на Донбасі, то все могло би бути суттєво інакше. Тому що був же інший Донбас — був Володимир Сосюра, видатний український поет, який писав «І пішов я тоді до Петлюри». Тобто в 1917-у донецькі хлопці йшли воювати за Українську Народну Республіку. В середовищі наших шістдесятників суцільні донецькі — Іван Дзюба, Василь Стус, Іван Світличний. Тобто оцей Донбас ми втратили, і ми його втратили вже по Другій світовій війні. Нема ніякої іншої можливості, окрім як почати культурну реінтеграцію. Якби там був створений, скажімо, культ Володимира Сосюри, то вони ідентифікували б себе та співали «Ой ви, ночі Донеччини сині, і розлука, і сльози вночі», а не якісь «угольки» російською мовою. Ми нічого для цього не зробили, ми просто кинули напризволяще цю територію. Я так бачу ситуацію.

Треба в школах говорити про те, що Донбас був українським, треба піднести там донецьких поетів, треба піднести Василя Стуса чи Івана Дзюбу як символ Донбасу. В нас є символи, просто ми з ними не працювали. Культура — це все-таки можливість почасти реінтегрувати території. Я не знаю, наскільки про це можна думати вже зараз і чи є для цього ресурси зараз, але ж, вочевидь, це питання школи. Якщо дитина в першому класі і їй розкажуть про Шевченка, то вона буде любити Шевченка, а якщо їй розкажуть про Пушкіна, то вона буде любити Пушкіна. З цим насправді треба працювати.

— Зараз багато хто відмовляється від споживання російського контенту, переходить на українську мову, звертає увагу на українських авторів тощо. Ми сьогодні на етапі транзиту з вихолощеної в період радянщини ідентичності до чогось нового. Чи є нам на що опертися?

— Я не згодна з тим, що це тільки радянська епоха вихолощувала, адже після поразки Мазепи був знищений Батурин. Люди щиро дивувались, як росіяни могли таке зробити в Бучі. Ну а чому ж дивуватися? Вони з Батурином зробили точно те саме в 1708 році, вони те саме зробили з Києвом в 1918-у. Чому дивуватися? Це їхня постійна стратегія.

Радянська епоха крок за кроком дуже послідовно нищила культурну пам'ять. Нічого унікального — будь-яка імперія нищить колективну пам'ять підпорядкованих. Підпорядкованим забороняють розповідати про своє минуле. Історію пишуть переможці. Уже хто-хто, а росіяни українську історію писали невпинно від перших можливостей це зробити. Зараз воно трошки вже комічно виглядає, коли президент ядерної держави розповідає нам про нашу історію. До речі, недавно путін заявив, що історія — це не царина вчених, а державна справа і що держава має займатися історією та коригувати її параметри.

Є кілька спогадів Михайлини Коцюбинської, Леся Танюка та інших про травень 1964 року, коли тривали святкування 150-ліття Тараса Шевченка, а в центрі європейської столиці три доби палала наукова бібліотека на Володимирській. Тоді згоріло все наше середньовіччя, вся україніка. І тоді приходили люди і длубалися в тих купах перегорілого паперу витягали якісь там стародруки, яким ціни нема, намагалися їх якось врятувати. З одного боку це втрата, але, з іншого боку, це піднімало якісь протестні настрої. І я не думаю, що багато західних славістів знають про цю історію, а таких історій багато. Тож опертись нам точно є на що, з цим якраз все в порядку, попри все.

Знесли з п'єдесталів толстовських, як казав колись Євген Маланюк, і є кого поставити. В нас нема у столиці жодного пам'ятника Валеріану Підмогильному, Миколі Хвильовому, іншим нашим митцям. Так що п'єдестали є чим заповнювати, вони порожніми не будуть.

Інша справа, що це теж треба робити з розумом, а не за демократизмом на основі опитувань «Як назвати станцію метро?» — і називаємо станцію «Борщ», бо більшість так сказала. Культурна політика має бути. З цим треба вже зараз працювати. От, до прикладу, п'єдестал від Щорса виглядає негарно, якесь залізяччя там стирчить, дуже депресивно виглядає. Я не кажу, що треба зараз тратити гроші на нові пам'ятники, зараз гроші — на зброю, але вже треба думати про те, що там має бути. Оце і є звільнення свідомості від імперського засилля. Тому що от стояв у Києві Щорс і нікому не заважав, стояв десь Фрунзе чи ще хтось і нікому не заважав, а тепер вони почали нам заважати. Оце і є звільнення, оце і є повернення ідентичності. Амнезію попускає, пам'ять повертається.

— Комусь це не заважало, хтось, навпаки, опирався. Історія Одеси чи Харкова показує, що там пам'ятки архітектури сьогодні знищуються обстрілами, але також і переглядається ставлення до культурних та політичних діячів московії. Чи обов'язково завжди проходити через це пекло, кров і трагедію для того, щоб переосмислити минуле? Наприклад, харківський міський голова після одного з масштабних обстрілів вийшов на позицію, що вулиці Пушкіна не має бути в Харкові, а має бути вулиця Сковороди, попри те, що раніше відстоював іншу думку...

— Треба було, щоб прилетіло дуже багато ракет, аби Слобожанщина вирішила вшанувати свого найбільшого філософа Григорія Сковороду. За кілька тижнів до повномасштабної війни в мене був «круглий стіл», де харківські інтелектуали мені доводили, що не треба перейменовувати вулиці Пушкіна, адже в Харкові вулиця Пушкіна приводить до театру імені Шевченка — і все добре, живемо в мирі і дружбі. Не може бути так. Так могло бути лише доти, поки був російський тиск, лише поки держава не була повноцінно зайнята своєю політикою.

Але головне все ж таки, що українську ідентичність почасти знищили. Були люди без ідентичності, були люди з гібридною ідентичністю. Ну і для того, щоб любити свою культуру, її треба знати. Я мала презентацію, до мене підійшов студентського вигляду хлопець і дуже щиро спитав: «От скажіть, що мені робити, якщо мене бабуся навчила дуже любити Пушкіна?». Я йому порадила прочитати «Камінного господаря» Лесі Українки і маленькі трагедії Пушкіна. Тому що «Камінний господар» набагато цікавіший на рівні художньої вартості, ніж «Дон Жуан».

Але для того, щоб любити, треба знати. Якщо від першого класу вчили любити Пушкіна, то тоді вже потрібне зусилля для того, щоб полюбити Шевченка. І можна нарікати, а можна дивуватися. Українців не змогли позбавити Шевченка, хоча такі спроби були, багато таких спроб було. В 1920-і є цілий сюжет, як Шевченка намагалися викинути з канону: він же ж послідовно антимосковський, що там не кажи. Але Шевченка було так багато в українській свідомості, в українському просторі, що вони знищити його не змогли, і пам'ятник Шевченка завжди був місцем, де збиралися ті чи інші протестні акції. На щастя, ми нашим поетам носимо квіти не з обов'язку, а часом ще досі з любові.

Знов таки шкільна освіта донедавна мала засилля російських класиків, які насправді не є класиками. І треба пильнувати, бо я досі бачу інколи, що десь там в якійсь школі ще й тепер якогось там російського поета вчителька дає дітям, адже їй просто ліньки шукати іншого. Або це комунікація на рівні Міністерства освіти, адже це повністю політичне рішення, що російська література до кінця війни винесена за рамки шкільної програми, але невідомо, що далі. У нас до 2022 року університет імені Шевченка в Києві набирав русистів. Вчителі з освітою русистів у нас переважно викладають зарубіжну літературу, і це проблема, на яку не просто має звернути увагу Міносвіти, це проблема державної безпеки. Бо діти вже в незалежній Україні вибрали русистику як фах, якщо студентів навчили любити російську культуру, то це інфікування, з яким треба працювати, а це не так просто.

— Нам доводиться просувати паростки українства в контексті, який вже зацементований російською культурою. На Заході сформований стереотип російської культури, і подолати його, критикуючи або закликаючи їх виключити це зі свого порядку денного, досить важко. Треба показувати щось інше, пропагувати українську культуру не як альтернативу російській, а як унікальну. У нас нема ресурсу, зараз це лише маленькі перші спроби — Український інститут робить те, чого не було ніколи. На вашу думку, які надзавдання стоять перед сучасниками для того, щоб сформувати позитивний стереотип про українську культуру, сучасну і модерну?

— У нас є гарний приклад. Чому в Гарварді багато десятиліть існує україністика? Тому що наші емігранти зібрали «залізний мільярд» і вклали ці кошти — відкрили україністику в Гарварді. І те, що там було зроблено, це дуже багато, і якби не було того гарвардського доробку, то було би ще складніше. Загалом треба віддати належне нашій міграційній спільноті по Другій світовій війні. Вони багато переклали, багато видали, багато зберегли всього. Ми просто того всього не мали. Зараз ситуація міняється, саме зараз це вікно можливостей, але воно, вочевидь, закриється, бо саме зараз треба дуже багато перекладати, дуже багато говорити.

Український інститут робить, як на мене, недостатньо. Вони не підносять те, що можна підносити. В нас є письменники, яких можна ставити в контекст різних культурних стилів. Також треба говорити про наших блискучих художників, бо те, що нам втрамбовували як російський авангард, це ж переважно одеський, київський і харківський авангард малярський. Треба, щоб світові музеї змінювали описи до виставлених робіт. Ми і так займаємося цим, але це мають робити не лише поодинокі активісти, цим мав би займатися Український інститут і цим мали б займатися державні інституції. Бо для того, щоб було зрозуміло, що Малевич — український художник, треба докласти зусиль. Але в нас для цього є дуже багато можливостей. Хоча б тут не треба перекладати, тут простіше та швидше. Ще одне ім'я, з яким треба працювати, — це Гоголь. Треба пояснювати феномен Гоголя, чому він український письменник. І розказувати, що це саме Україна принесла його в XVIII столітті в росію, хто саме рубав вікна в Європу. Треба просто використовувати всі можливості.

Адже насправді цей міф про велику російську літературу створений величезними імперськими грошима на буквально трьох-чотирьох іменах. Ну, добре, Толстой та Достоєвський — видатні романісти, але що ще? Література XX століття в них дуже посередня, Бароко в них взагалі не було. Тобто вони на одному неповному XIX столітті побудували цей міф про велику літературу.

— Питання етнічного походження важливе — чи це питання контенту? Навіть про Гоголя дуже багато дискусій щодо того, наскільки він був носієм української ідентичності, чи він її використовував як представник імперської...

— У моїй книжці «За лаштунками імперії» є великий розділ про Гоголя, де я дуже детально з цитатами і посиланнями доводжу і представляю цей образ Гоголя як людини з розколотою ідентичністю. Гоголь був останнім мандрівником на тому шляху з України до москви і петербурга, який пройшло це постмазепанське покоління. Насправді ж це після Полтавської поразки випускники Києво-Могилянської академії понесли їм світло освіти, бо вони не мали нічого. Чому вони так судомно забирали ці всі наші пам'ятки і чому їм так хочеться доєднати Київ до своєї історії? Тому що в них нема історії до XVIII століття. Я вже зараз розумію, що я вчила повний курс російської літератури в університеті імені Шевченка в Києві, і, відповідно, те, що мені викладали як курс давньої російської літератури, — це була київська література. З якого дива вона є російською літературою?! Про це треба говорити, це треба пояснювати.

У нас зараз є дрібна, але дуже показова проблема: ми не використовуємо російських джерел, ми не використовуємо текстів, які надруковані російською мовою, але наші барокові пам'ятки видавали в москві впродовж всього XX століття, в нас немає добрих своїх видань, з цим треба негайно працювати. У нас в університеті зараз нема як викладати давню українську літературу тому, що в нас нема українською мовою пам'яток виданих, бо все це було привласнене москвою, все це видавалося в москві.

Про Гоголя вже говорять принаймні все XX століття. Маланюк багато доброго сказав. Зараз велика проблема популяризації на рівні академічної спільноти. Дискусії про Гоголя в академічній спільноті вже не ведуться, але це треба популяризувати, от тут має працювати все — від YouTube-каналів до телебачення. Якби ж наше телебачення працювало на українську ідентичність, а не на щось інше...

— Той же Український інститут у Гарварді був заснований вихідцем з України, з Донеччини, Костянтином Темертєєм. Ідея була в тому, щоб формувати українські наративи для тих іноземців, які потенційно будуть очолювати держави, займатися дипломатією. Сергій Плохій писав книжки в межах цього інституту. Тімоті Снайдер відкрив Україну для багатьох іноземних студентів. Але таких історій має бути значно більше, і це мають бути не просто ініціативи на рівні окремої людини-мецената канадського походження...

— Києво-Могилянська академія великою мірою завдячує пожертвам канадських та американських українців. У багатьох канадських університетах завжди існували українські студії, але там вчилися переважно діти емігрантів. Та зараз ситуація міняється, зараз на ці студії йдуть і не лише етнічні українці. Ми маємо більше викладати там, хоча це дуже складне питання зараз. Мені весь час складно говорити про те, що держава щось повинна в галузі культури, я весь час спиняю себе і кажу: «Ні, держава повинна дрони фінансувати, а все інше ми повинні робити з власної ініціативи». Це не зовсім правильно, але на рівні емоції зараз можна дуже багато зробити.

(Закінчення на 2-й стор.)

● Актуальне інтерв'ю

«На межі західного світу і позасвіття»

(Закінчення. Початок на 1-й стор.)

Меморіал жертвам військових злочинів у Бучі (Фото: EPA/UPG).

У моїй професорській діяльності було кілька студентів з-за кордону, які вчилися в мене та складали іспит з української літератури. Зараз таких студентів, вочевидь, буде більше, але це знову-таки після того, як повітряні тривоги перестануть тут лунати, тому поки що — книжки, участь у фестивалях та міжнародних акціях. З іншого боку, не треба забувати про те, що у нас тут дуже багато людей так само нічого не знають — погано знають українську культуру та літературу.

Ми тільки зараз оцінюємо силу слова. Адже перше, що роблять окупанти, заходячи в населений пункт, — біжать у бібліотеку і викидають українські книжки. Не думаю, що це вони роблять з власної ініціативи, це їхня політика. Син, який воював на Харківщині, розповідав, що в одному деокупованому селі жінка поділилася з ними історією про окупантів, які знайшли книжку Леоніда Кучми «Україна — не Росія». Вони не знали, хто такий Кучма, але саме речення «Україна — не Росія» їх так тригернуло, що вони там ледь не вбили бібліотекарку. Тому Інститут книги має працювати, треба викладати гарно видані книжки в мережу, щоб вони були доступні. Зараз є медійні можливості, книжка зараз може бути не лише буквами, а й голосом — варто формувати цю аудіобібліотеку української класики.

Я проводжу багато презентацій, аудиторія дуже вдячна зараз. Ми у видавництві «Віхола» починали таку серію класики «Неканонічний канон». Я спочатку думала: як вони будуть це продавати, кому потрібна класика? Але вже вийшло 16 книжок, вони дуже добре продаються, є аудиторія, яка це все обговорює, ходить на презентації. І це окреме велике питання, як перевчити вчительок української літератури щодо шкільної програми. Бо із самою програмою все більш-менш в порядку вже, але як конкретна Марія Іванівна на уроці буде це все розповідати — це інше. Очевидно, що тут конче необхідною є переатестація вчителів, без цього просто не можна. Моя зарплата мало відрізняється від зарплат шкільних учительок, але є ще поняття гідності, професійної самоповаги, честі. Не лише за зарплату працюємо. Серед базових потреб людини є гідність, і люди шукають її. Тож треба просто людям помагати. В нас телебачення абсолютно не виконує цю роль, а людям треба допомогти зробити вибір. Зараз українськість вийшла з гетто, і телебачення мало би на це працювати.

— Але є певний прогрес у кінематографі, в документалістиці. В перспективі, ймовірно, про українських класиків треба знімати цікаві фільми, пропагувати їх у тій формі, в якій діячів культури і мистецтва пропагують на Заході, тобто вони мають бути продемонстровані молодому глядачеві як сучасні, цікаві, модерні...

— Ми маємо скарби, які зарили на смітнику, і кажемо, що ми бідні. Чому досі нема серіалу про художника Миколу Глущенка, якому Адольф Гітлер подарував альбом свого живопису зі словами «Найкращому пейзажисту Європи»; який був завербований Олександром Довженком і став радянським розвідником; який виставлявся в Салоні незалежних у Парижі та мав персональні виставки по всьому світу? Там повно матеріалу на серіал. Чому досі нема серіалу про романіста Віктора Домонтовича? Знову ж таки шпигуна, інтелектуала, найкращого українського романіста — там ще й розкішний любовний трикутник. Я не вірю, що це не дивилися б. Дивилися б, тільки потрібні певні зусилля для цього.

Як ми можемо донести і до себе, і до інших ваші тези про те, що може статися, якщо росія переможе? Це недокомуніковано. Ви говорите про те, що відбувалося в 1917 році, що було з елітою, коли Україна не скористалася своїм історичним шансом. Адже навіть після Бучі у нас інколи недостатньо розуміння й аргументів для партнерів.

У нас є два варіанти: або ми переможемо, або нас уб'ють. У нас нема третього варіанту. Причому, вб'ють не лише тих, хто писав книжки чи говорив щось проти росії — вб'ють усіх. Активістки Союзу українок писали, що от українці не пішли вмирати на полі бою за Українську Народну Республіку, тому вони вмерли в 1933 році. Тобто, якщо не відбитися, то це новий геноцид, нічого іншого не буде. Про це треба говорити.

Не треба заколисувати людей зараз з екранів телевізорів красивими історіями про те, що все добре. Хтось розуміє, хтось не розуміє, але мені інколи дуже прикро, дуже болісно, дуже гірко дивитися на вулицях на молодих людей, які поводяться так, ніби війни нема. Війна є. Якщо вони [росіяни] прийдуть сюди, то ніхто не зостанеться власником ресторанів на Хрещатику, ніхто не буде продовжувати свій бізнес. Треба подивитися на Донецьк, Маріуполь — таким самим буде Київ, якщо вони сюди зайдуть. Це війна на виживання.

Ми пересунули цивілізаційний кордон від Чопа до хутора Михайлівського. Тобто Україна сьогодні на межі західного світу і того позасвіття — це те, що відбулося впродовж цих 30 років незалежності. Кордон пересунуто, і вони не відчепляться від нас, поки ми від них не відіб'ємося. Всі розмови про примирення та діалог не мають під собою ніякого ґрунту — це просто порожні розмови. Кордон мав бути поставлений 30 років тому, якби наша політична еліта розуміла, що відбувається. Адже перше, що ми робимо, коли купуємо квартиру, — ставимо замки в двері, а вже потім купуємо люстри. У нас якось навпаки було: ми жили з навстіж відкритими кордонами, у нас в концепції національної безпеки росія дуже довго не вважалася ворогом. Так, росія — ворог. Так, це надовго. Так, ми маємо адаптуватися в західний світ. Так, ми маємо долучитися до Євросоюзу та долучитися до НАТО. Це єдиний порятунок. Ніякої домовленості з росіянами вже не може бути.

— Зараз дуже актуальна тема мобілізації та готовності служити своїй власній безпеці, безпеці своєї країни. У вас служить син. Як би ви прокомунікували з суспільством ці причинно-наслідкові зв'язки: якщо ми не інвестуємо в безпеку сьогодні, на жаль, завтра може початися незворотній процес.

— Тут ще простіше. 40-літні пішли захищати своїх дітей, а хто має захистити твоїх? Якщо ти не підеш їх захищати, твоїх дітей вб'ють, твою дружину зґвалтують і вб'ють. У нас нема можливості примирення, в нас є два варіанти — або ми відбиваємося, або нас вбивають. Причому це стосується не лише нас, це стосується кількох країн — вони ж не зупиняться на польському кордоні, вони очевидно підуть далі. І заяви Дональда Туска в Києві дуже обнадіюють. Поляки теж прокинулися, поляки теж зрозуміли, що відбувається.

Європа за 70 років без війни страшенно розм'якла, їм дуже важко вийти з цього стану теплої ванни. Ми бачимо цілковито безнадійну бездіяльність ООН — це просто букви, більше нічого. Ми бачимо, що міжнародні структури не працюють. Червоний Хрест не виконує свої функції. Великою мірою зараз виходить так, що найперш ми мусимо надіятися на себе. Тому що не прийде хтось, хто нас врятує. Нам допомагають, але ми маємо право вимагати допомоги тому, що ми закриваємо не лише себе. Зверніть увагу, як добре це розуміють Литва, Латвія й Естонія — вони готові останню сорочку віддати, вони розуміють що буде, бо вони це пережили.

— Естонська прем'єрка закликає виділяти 0,25% ВВП кожної держави Європейського Союзу на безпеку в Україні і підтримку України. Тому, що це менші ресурси, ніж будуть заплачені всіма цими бюджетами та платниками податків у перспективі. І справді, якщо наша демонстрація бажання опиратися, виживати, інвестувати в оборону буде знижена, то і в наших партнерів не буде великих мотивів інвестувати в це для нас.

— Допомагають тому, хто сам собі допомагає — це поза всяким сумнівом. Ми маємо нарощувати свої сили і сподіватися на те, що сильні світу цього нам теж поможуть. Але ця сила має бути у зброї, вона має бути в культурній війні — це гібридна війна. І якщо кожен із нас не зробить щось для цієї перемоги, якщо ця війна не стане народною війною, тоді буде так, як уже було в історії. Але наша ідентичність не знищена, українці себе як націю зберегли, тому і в перемогу в цій війні я, попри все, вірю.

Джерело: https://lb.ua.
Фото на 1-й стор.
Олександра ПОПЕНКА.

● Дискурс

Путін і Україна

Історія хворобливої одержимості

Масштабна інфільтрація українських держустанов російською агентурою не лише уможливила мирне захоплення Криму російськими спецпризначенцями і масштабні збройні заворушення на південному сході країни. Вона, ймовірно, забезпечила також керовану ескалацію насильства на Майдані й довкола нього взимку 2013—2014 років у рамках розробленої російськими «політтехнологами» стратегії т.зв. «контрольованого» (чи «маніпульованого») хаосу. Один із цих «ляльководів», тогочасний помічник путіна і, як вважають, його головний радник з українських справ Владіслав Сурков («путінський Распутін», за висловом Пітера Померанцева), знаний як завзятий «заперечувач України» й один з архітекторів путінської (анти)української політики. Саме йому належить відома фраза про те, що «нема ніякої України — є лише українство, специфічний розлад свідомості». Практичні поради щодо насильницького лікування згаданого ним «розладу» виглядають сьогодні особливо зловісно: «Примус силою до братніх відносин, — пояснював він, — єдиний метод, який історично довів свою ефективність на українському напрямку. Не думаю, що буде винайдено якийсь інший».

Велетенський масив електронних листів та інших документів, добутих із поштової скриньки Суркова хакерською групою «Українська кіберхунта», ілюструє його масштабну участь у подіях 2014 року в Україні, зокрема в організації та управлінні так званою «російською весною» — «народним повстанням» на півдні та сході України після Євромайдану. Його роль в ескалації насильства на Майдані і подальшій, досі не до кінця зрозумілій утечі Віктора Януковича (вже після досягнення посередницького компромісу з опозицією, який начебто відкривав шлях достроковим президентським виборам), залишається поки що суто гіпотетичною.

Проте цілком очевидно, що кремль цього разу був набагато краще підготовлений до революційних подій в Україні, ніж у 2004-у, і мав набагато більше можливостей маніпулювати цими подіями на власну користь. Не лише інфільтрація українських інституцій була значно глибшою і системнішою, а й «політичні технології», застосовані командою Суркова, були витонченішими, а пропагандистська кампанія, розгорнута під час Євромайдану, була значно потужнішою — що й підтвердила невдовзі антиукраїнська (й антизахідна) пропагандистська війна в глобальному масштабі.

Окрім часто повторюваної тези про «неіснування» України та пов'язаних із нею тез про «глибокі внутрішні поділи» і «штучність» українських кордонів, для полегшення й виправдання військового вторгнення було розроблено ще два окремих, але взаємопов'язаних наративи. Один стосувався «нацистів» із потужно демонізованої Західної України, котрі начебто здійснили у Києві державний переворот, скинули (за підтримки Заходу) законний уряд і встановили фашистську хунту. Другий наратив стосувався росіян і російськомовних, які нібито зазнають утисків в Україні, а з приходом до влади «нацистів» опинилися взагалі на межі геноцидного знищення. Ні перший наратив, ні другий не були абсолютно новими. Історія про «пригноблених» російськомовних циркулювала в російських і багатьох зарубіжних ЗМІ ще від початку 1990-х, коли мільйони російських колоністів та їхніх нащадків у постсовєтських республіках зіткнулися раптом з вимогою (і потребою) опанувати на певному рівні мову зневажених ними аборигенів. Що ж до «нацистського» наративу, то його бойове випробування відбулося у 2004 році, коли фальшиві «націоналісти» пройшли парадом у центрі Києва, вдаючи із себе прихильників Віктора Ющенка — для його передвиборної дискредитації. Однак глибше коріння цього наративу сягає совєтських часів, коли весь український національний рух визначався як «націоналістичний» або й «нацистський», а Західна Україна оголошувалася його споконвічною колискою.

Обидва наративи виявилися доволі успішними з пропагандистської точки зору, оскільки спиралися на певні усталені стереотипи (як частина «імперського знання», перетвореного на міжнародне), а також на деякі вміло підтасовані факти та напівправду. І той, і той апелював до «здорового глузду», хоча зазвичай цей «глузд» ґрунтувався на цілковитому незнанні особливостей України, її колоніального минулого й постколоніального сьогодення. Наратив про «пригноблених русофонів» спирався на загальне переконання, що кожна держава, особливо новостворена, має тенденцію до «націоналізації», тобто прагне асимілювати меншини у панівну мову й культуру. Ця модель виглядає слушною, проте малопридатною до України, де владна, майже стовідсотково зросійщена, еліта зберегла панівне становище й після проголошення незалежності, а відтак і російська мова зберегла домінантні позиції в більшості сфер суспільного життя. Досить згадати, що жоден український олігарх не розмовляє українською мовою як рідною, а з-поміж усіх шести українських президентів лише Віктора Ющенка можна вважати україномовним у повсякденному побуті. Поступове розширення вжитку української мови впродовж трьох останніх десятиліть відбувалося не згори вниз, зусиллями владних «націоналізуючих» еліт (які насправді цілком комфортно почувалися зі звичною російською мовою), а як складний двосторонній процес, у рамках якого україномовна більшість мусила шукати взаємоприйнятних компромісів із панівною, структурно упривілейованою російськомовною меншістю. Повільність і непослідовність цього процесу дратувала радикалів з одного боку, натомість сама його необхідність дратувала консерваторів з іншого боку, та перші й другі поступово призвичаювались до пошуку компромісів, а заразом і до того, що їхня країна виглядає (і, найімовірніше, виглядатиме) не зовсім так, як їм би хотілося.

Другий пропагандистський наратив — про вигаданих «нацистів» — спирається на схожі стереотипи, розроблені і поширені «імперським знанням» (українці у тому дискурсі — нацистські колаборанти, Західна Україна — колиска українського націоналізму, українці — генетичні антисеміти). «Доказова база» того наративу істотно слабша, проте саме йому було відведено головну роль для виправдання російської агресії. До новочасного політичного обігу він потрапив у 2004 році з легкої руки російських «політтехнологів», що керували кампанією Януковича проти Віктора Ющенка (одним із них був, до речі, автор сьогоднішнього «підручника з геноциду» Тімофєй Сєрґєйцев), а у 2012-у той наратив здобув друге дихання, коли маргінальна ультраправа партія «Свобода» отримала несподівану інформаційну підтримку від провладних, лояльних до Януковичевого режиму масмедій (за рахунок більш поміркованої демократичної опозиції) і пройшла до парламенту з безпрецедентними для подібних груп в Україні 10% голосів. Генеральний план, імовірно, полягав у тому, щоб вивести згодом її лідера до другого туру президентських виборів (2015 року), оскільки це був єдиний опонент, якого Янукович міг перемогти без значних фальсифікацій.

Ці зусилля несподівано окупилися у 2014 році, коли в Києві почалися антиурядові протести, а історії про «нацистів» на Майдані були підхоплені і роздуті московською пропагандистською машиною. Це збило з пантелику багатьох іноземців, не кажучи вже про росіян, а найгірше — спантеличило й налякало багатьох українців на південному сході, традиційно прив'язаних до російських ЗМІ. Дехто навіть приєднався до російських оперативників, відряджених в Україну очолити «народне повстання проти хунти» (як згодом хвалився один із очільників того «повстання» Ігорь Ґіркін: «Коли б наш загін не перейшов кордон, все би пропало!»). Більшість жителів регіону воліли лишатися осторонь, але декотрі стали й на український бік. Цього було недостатньо, щоб дати відсіч озброєним провокаторам, та досить, щоб не допустити поширення «російської весни» на всю територію «новоросії». Українська армія, хоч і дезорганізована, змогла звільнити за допомогою добровольців більшу частину Донбасу і наблизилася до оточення його головних центрів — Луганська і Донецька. Щоб урятувати своїх маріонеток від повного розгрому, росія мусила ввести регулярні війська, передбачувано розбила танками погано озброєну українську піхоту і змусила Київ погодитися на перемир'я.

Тривалі переговори розпочалися в Мінську, де росія вдавала, що «не є стороною конфлікту», й наполягала на тому, щоб Київ вів переговори безпосередньо з представниками так званих Донецької та Луганської «народних республік». Це означало б фактичну легалізацію маріонеткових режимів, чого Київ не міг прийняти, тож переговори проходили в дещо химерному форматі, де росія грала роль посередника — поряд із Францією та Німеччиною, і водночас промовляла від імені представників «воєнних формувань окремих районів Донецької та Луганської областей» (так вони офіційно називалися на зустрічі).

Семирічні суперечки щодо тлумачення «Мінських угод» передбачувано не принесли жодних результатів, оскільки неможливо ефективно обговорювати конфлікт, головний підбурювач, учасник і бенефіціар якого вдає, ніби «не є його учасником». Україна резонно противилась інкорпорації «сепаратистських» регіонів до свого тіла на московських умовах (і під московським контролем), оскільки це фактично перетворило б її на дисфункціональну державу, «велику Боснію», відкриту для всіляких московських диверсій і маніпуляцій. А росія, зрозуміло, теж не могла піти на жоден компроміс, оскільки це означало б цілковитий провал її майстер-плану.

Неспроможність москви загнати Україну в пастку майстерно сконструйованих нею «Мінських угод» доповнилася черговою поразкою проросійських партій і кандидатів на виборах 2019 року: прихід до влади «космополіта» і «пацифіста» Зеленського замість гаданого «ультранаціоналіста» Порошенка не спричинив жодних істотних змін у політиці України щодо москви. Це був виразний знак, що традиційно хитка й амбівалентна Україна пройшла нарешті точку неповернення, не залишаючи проросійським силам шансів на електоральний реванш. Як і в кожній нормальній країні, зміна уряду в Україні перестала бути підставою для фундаментальних геополітичних реорієнтацій.

Всупереч очікуванням москви, Зеленський не став нічого змінювати в політиці свого «ультранаціоналістичного» попередника. «Декомунізаційні закони», ухвалені у 2015 році (і спрямовані фактично на деколонізацію), залишилися чинними, національна мета приєднатися до ЄС і НАТО залишилася закріпленою в Конституції, м'яке просування української мови й культури було й далі підтримане низкою нових законів та інституцій, російській православній церкві в Україні так і не дісталося сподіваних привілеїв і вивищення над іншими церквами, зокрема головною суперницею — Православною церквою України, канонічно пов'язаною від 2018 року з Константинопольським патріархатом. Ставлення населення до росії й, особливо, до путіна залишалося в Україні вкрай негативним, а позитивне ставлення до ЄС і НАТО — стабільно високим.

Під певним оглядом, Зеленський навіть перевершив свого попередника, закривши найбільш токсичні проросійські пропагандистські телеканали і посадивши під домашній арешт найближчого друга путіна й головного агента російського політичного впливу в Україні Віктора Медведчука, звинуваченого у державній зраді. Вигуки «ми втрачаємо Україну!» стали постійним мотивом у російських пропагандистських медіях — як відображення справді важливої, хоча і неповної правди. Повна правда полягала в тому, що Україна вже давно була «втрачена» — якщо не у 1991-у, то, безумовно, у 2014-у — і лише власні міфи та ілюзії перешкоджали москві це збагнути.

Після кільканадцяти місяців шантажу й демонстративного нарощування військової присутності біля українських кордонів міністерство закордонних справ росії 17 грудня 2021 року оприлюднило два проєкти текстів — «Договору між Сполученими Штатами Америки та російською федерацією про гарантії безпеки» й «Угоди про заходи щодо забезпечення безпеки російської федерації та держав — членів Організації Північноатлантичного договору [НАТО]» — і звернулося до США та їхніх союзників по НАТО з проханням негайно відреагувати. Заявлена мета цих документів полягала в отриманні «правових гарантій безпеки», але фактично зводилася до зухвалої вимоги відходу НАТО зі Східної Європи на позиції до 1997 року і визнання всього регіону, й насамперед України, легітимною сферою російського впливу.

Ці документи були радше погано завуальованим оголошенням війни, аніж пропозиціями для переговорів. Якщо вимоги росії не будуть виконані, зловісно натякали кремлівські політики, їм доведеться подбати про безпеку країни самотужки, наявними «військово-технічними засобами». Через два місяці, 24 лютого 2022 року, всі ці «засоби» були приведені в дію. Росіянам, як з'ясувалося, ішлося зовсім не про безпеку, не про територію і навіть не про помсту. Йшлося про перемогу уяви над дійсністю, фантазії над реальністю: українців, уявлених як «нацистів», слід було знищити, людей Заходу — як ворогів-змовників — викрити, а росіян-«рогоносців» — ощасливити місією порятунку людства від глобального зла в мілленарному поєдинку. Російська війна в Україні таким чином — це війна перверсивного, ілюзорного, паралельного світу, витвореного не лише путіним і його очманілими від власної брехні пропагандистами, а й поколіннями російських філософів, письменників, науковців, митців, війна колективної маячні з непідвладною їй реальністю, яка має бути якщо не змінена, то знищена, починаючи з України, «військово-технічним шляхом».

За цих обставин українці не мають іншого вибору, окрім як боротися за свою країну, свободу, гідність та ідентичність. Єдина альтернатива — бути стертими з лиця землі в рамках «остаточного розв'язання українського питання», до якого вже досить відверто закликають кремлівські ідеологи. Росіяни, які абсолютною більшістю підтримують своїх знавіснілих лідерів, не мають жодного шансу стати нормальною нацією, зосередженою на розв'язанні власних проблем, а не поглиблюванні чужих. Для одужання їм треба було б капітально переглянути своєї переверсивну самосвідомість і сформувати нову постімперську ідентичність, сумісну із сучасним світом суверенних національних держав. Можливо, такій фундаментальній ревізії посприяє шок від поразки у війні з Україною; можливо, статус держави-ізгоя й дедалі глибша міжнародна ізоляція спонукає їх критичніше глянути на свою сумнівну історію, ганебну сучасність і безперспективне майбутнє. Історія іронічна, й остаточне розв'язання «російського питання» (замість «українського») цілком може стати несподіваним (і вельми бажаним) наслідком путінської війни в Україні.

Микола РЯБЧУК,
письменник і публіцист,
почесний президент Українського ПЕН,
лауреат Національної премії
ім. Тараса Шевченка 2022 року.
Джерело: https://zbruc.eu.

(Закінчення. Початок у номерах за 7, 14, 21 та 28 березня)

● Ракурс

Фермерство — це спосіб життя

Будете здивовані, але фермери в Євросоюзі сповідують ту ж філософію, що й українські хлібороби. Мріють про достойні ціни на вирощену продукцію, стабільність, впевненість у завтрашньому дні, збільшення фінансування від ЄС і додаткові преференції національного уряду.

Протести як світогляд

Для будь-якого фермера в Європі протест як форма заперечення чи незгоди з політикою ЄС є нормою. Війна в Україні зруйнувала напрацьовані роками торговельні ланцюги. Додаємо сюди реформування спільної аграрної політики (САР), невдоволення якою наростало в останні роки. В результаті світ отримав нагоду спостерігати то тут, то там у Європі яскраві спалахи фермерського гніву. З колонами тракторів, гучними заявами, спалюванням сіна, киданням яєць. Історію з блокуванням українсько-польського кордону додавати в загальний котел не варто, оскільки там трохи інший сценарій.

Для України протести європейських фермерів — це як інший світ. Свого часу вітчизняним аграріям, на відміну від фермерів ЄС, забракло духу виливати молоко на дорогу, коли не було ціни. Відсутня у наших і практика поливати гноєм урядові квартали. Протести ж фермерів у Європі — завжди ретельно сплановане шоу.

Ще раз повторимо: аграрні претензії на адресу Єврокомісії — річ звична. Особливо напередодні виборів. За протестами простежуються інтереси окремих публічних осіб, адже в ЄС фермери — це потужна сила.

Портрет європейського фермера

На теренах 27 країн — членів ЄС працюють 9,1 мільйона ферм. Мапа вельми строката. Всі господарства діляться на три групи.

Перша — маленькі. Таких — третина. Мають мінімальні обсяги виробництва (менш як 2000 євро) на рік і покривають 1% загального виробництва продукції сільського господарства Євросоюзу. Це свого роду аналогія нашим індивідуалам, які мають городи коло хати. Приблизно дві третини таких малих ферм самі споживають понад половину вирощеної ними продукції.

Друга група — малі та середні ферми, яких понад 2,5 мільйона. Зазвичай це бізнес сімейного типу, економічний результат варіюється від 2 до 8 тисяч євро на рік.

Третя категорія — ферми з річним обсягом виробництва продукції близько 250 тисяч євро на рік, або 56,4% загального сільськогосподарського виробництва ЄС. Таких господарств майже 300 тисяч.

Задає тон у сільському господарстві Європейського Союзу так звана аграрна четвірка — Німеччина, Франція, Італія, Іспанія. Понад половину товарної аграрної продукції видають на-гора фермери згаданих країн.

Якщо загальна вартість виробленої аграрної продукції в країнах ЄС сягає 400 млрд євро та більше, то за результатами 2019 року частка Франції становила 77 млрд євро, Німеччини — 58,2 млрд, Італії — 57,8 млрд, Іспанії — 51,7 млрд євро. Ще одна група: Нідерланди — 29,1 млрд євро, Польща — 26,4 млрд, Румунія — 19 млрд євро.

Нероби чи трударі?

Сільськогосподарський сектор у ЄС залишається дуже фрагментованим: середній розмір ферми становить 17,4 га. Порівняно з українськими просторами, де працюють компанії із земельним банком по кількасот тисяч гектарів, виглядає непереконливо.

Загальна площа сільськогосподарських земель ЄС, без урахування Великої Британії, сягає 157,4 млн га. Активно вирощують сільгосппродукцію та використовують землі французи — 27,4 млн га, іспанці — 23,9 млн, німці — 16,6 млн, поляки — 14,8 млн, румуни — 12,8 млн та італійці — 12,5 млн га.

Менш як 4% фермерів від загальної кількості мають в обробітку понад 100 га на одне господарство та в цілому займають 52% агроземель. Останніми роками є тренд на збільшення площ у межах одного господарства, хоча до українських мірок Європі далеко.

Безперечно, фермери в ЄС хотіли б отримувати більші врожаї, більше заробляти, але для тих, із ким довелося спілкуватися, не гроші визначають смисл. Німці, данці, французи перше, що відзначають, — це українські чорноземи, де росте практично все. А потім з ентузіазмом і захопленням розповідають про власний бізнес, діляться секретами та досягненнями.

Чи можна вважати фермерів ЄС неробами, що звикли існувати винятково за рахунок дотацій? Ні. Однак постійна підтримка щедрого загальноєвропейського гаманця таки трохи розхолодила виробників продовольства в Європі.

Хто вигадав тезу про те, що європейські сусіди не вміють господарювати, не відомо, але вона є. Причому активно розганяється в Україні. Наші європейські сусіди живуть і думають, яку землю залишать тим, хто прийде після них. Це українці сіють кукурудзу по кукурудзі, складаючи грошики на рахунок десь за межами країни.

Європейський фермер інший. Він дотримується правил САР. Жартома ми називаємо це поміж себе плановою економікою. Бо в обмін на дотації він має планове виробництво.

Європейці шукають і додаткові можливості. Наприклад, відкривають власні магазини, де продають готові продукти харчування: сири, паштети, джеми. Фермери зізнаються, що сільське господарство не приносить таких доходів, як магазин чи власний ресторан поруч із фермою. Це вже інший рівень бізнесу.

Часто-густо фермери в ЄС не мають відпусток, бо фермерство — це спосіб життя, а не тільки виростити та продати. Промовистіші за слова фермера його руки. І трактором керують, і корову можуть доїти. Пасовищ не розорюють, узбіч тихенько — аж до асфальту — не засівають. Одне слово, не такі кмітливі, як окремі українські підприємці.

Зверніть увагу: це ми, українці, від моменту відкриття кордонів з ЄС активно їздимо до них, у Європу, збирати врожай (томати, спаржу, полуницю), а не навпаки.

Сільське господарство ЄС забезпечує робочі місця для 55% населення всіх 27 країн. Багато людей, для кого сільське господарство не є основним видом діяльності, можуть працювати на фермах у статусі тимчасово зайнятих. Таких набирається до 17 мільйонів осіб.

Режим сприяння

Те, що офіційний Брюссель піде назустріч фермерам, було зрозуміло від початку протестів, які сколихнули Європу. Ймовірно, Брюссель має на те свої причини. (У червні 2024 року вибори до Європарламенту.)

Далі. Європа в кулуарах змушена констатувати, що жодна з країн спільноти не може виконати всі нормативи, передбачені Зеленим курсом ЄС (Green Deal).

Ще один аргумент. Брюссель опинився між двох вогнів: Україні допомагати треба, тут сумнівів у політиків не виникає, однак і свій величезний ринок, зшитий широкими стібками компромісів, домовленостей і чітких правил, ламати не хочеться. Тому Брюссель стримано реагував на протести, напрацьовуючи пропозиції та максимальний режим сприяння для фермерів.

Разом із тим Брюссель обіцяє Україні ще на рік ліберальний режим торгівлі, хоча й не все так просто з цим проєктом.

Чи бояться українського продовольства?

Увірувавши в свою незамінність на глобальному ринку продовольства, Україна теж майже повірила в те, що європейські фермери — це люди на старих зношених тракторцях, які живуть за рахунок субсидій із бюджету ЄС і страшенно бояться можливої навали українського продовольства.

Насправді фермери в ЄС далекі від української проблематики. Так, вони знають про війну в Україні, допомагають, чим можуть, але живуть власним життям.

Це українським аграріям треба визначатися. Якщо ми йдемо в Євросоюз, то, можливо, замість критики на адресу фермерів ЄС слід починати розбиратися в тонкощах спільної аграрної політики. До речі, європейці вже думають про пріоритети САР на 2028—2035 роки.

Україні варто заявити власні позиції та бачення щодо політики ЄС. При цьому комунікації потрібно вибудовувати за принципом: український аграрний сектор — партнер, що посилить сільське господарство ЄС як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Бо за будь-яких умов ЄС вибере своїх фермерів, хоч би які хороші були українці.

Лариса ГУК,
експертка у галузі сільського господарства інформаційно-аналітичного центру «Агроперспектива».

НА СВІТЛИНІ: протест європейських фермерів проти цінового тиску, податків та екологічного регулювання. Брюссель, Бельгія, 26 березня 2024 року.

Фото: www.reuters.com.

День Зерова в ОННБ

Одеська національна наукова бібліотека нещодавно отримала в дар унікальне видання — «Декламатор «Сяйво» «(Київ, 1924) — з автографом його упорядника Миколи Зерова, видатного українського поета, літературознавця, перекладача, професора Київського інституту народної освіти, репресованого радянською владою та розстріляного у Сандармосі в 1937 році разом з багатьма знаковими постатями української культури.

Цю книжку бібліотеці подарував відомий одеський журналіст, краєзнавець, історик театру та естради, лауреат численних літературних і журналістських премій Олександр Галяс.

Велелюдна зустріч відбулася у відділі рідкісних видань та рукописів. Традиція дарування книжок в Одесі має давню історію. Про це у вітальному слові розповіла **заступниця генерального директора ОННБ з наукової роботи та інформатизації Ліна Арюпіна:**

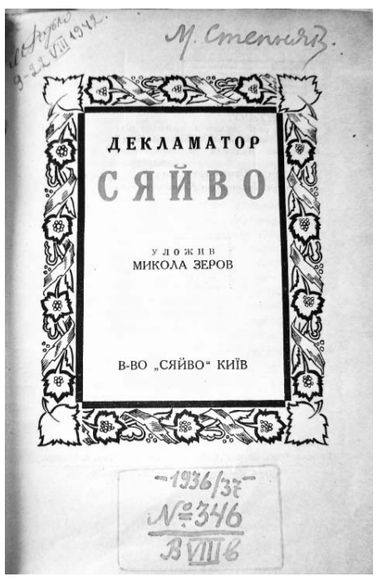

— Нинішньої осені сповниться 195 років від дня заснування Одеської національної наукової бібліотеки, створеної за ініціативи наших городян. У червні 1829-го газета «Одесский вестник» анонсувала, що в місті незабаром буде відкрито бібліотеку і звернулася до громади із закликом дарувати книжки. Охочих виявилося чимало. Це були не лише знатні особи, а й люди середнього достатку. Книжки дарували і редактор Олександр Львовшин, і граф Воронцов, і вчителі та учні Рішельєвського ліцею... Ось так складався наш фонд. Коли ми відслідковуємо історію його формування, то зі звітів бачимо, що значну кількість книжок бібліотека не лише купувала, а й отримувала у подарунок. Були роки, коли частка подарованих книжок навіть перевищувала частку закуплених за виділені міською владою гроші. Ця традиція підтримується упродовж усієї історії бібліотеки. Так було в XIX — XX століттях, так є й сьогодні. Пан Олександр, окрім того, що є відомою творчою особистістю, є ще й представником інтелектуальної родини — його батько був читачем нашої бібліотеки із 1934 року, навіть зберігся його читацький квиток. Ця сімейна традиція, міська традиція продовжується. Не маю сумнівів, що вона триватиме, допоки працює наша бібліотека.

Олександр Галяс є давнім другом ОННБ, до якої записався ще 1971 року, будучи студентом третього курсу. Різним бібліотекам він передав понад тисячу видань з батьківської та власної колекцій. Ось що він повідав:

— Сьогодні я хочу презентувати вам цікаву книжку — «Декламатор «Сяйво» (Київ, 1924). Книжечка маленька, та з нею пов'язана історія, яка об'єднала трьох людей, і тут три автографи.

Автограф перший: «Вельмишановному Миронові Олексійовичу Степняку від упорядника. 18.09.1930». Читаємо хто упорядник: «Уложив Микола Зеров». Ця книжка — своєрідна хрестоматія декламатора з розподілом поетичного матеріалу за жанрами. Особливо сподобалась мені фраза: «Популярною формою естрадної хрестоматії упорядник користувався як одним із засобів дати антологію безперечних здобутків українського художнього слова у вільних його ділянках». У «Декламаторі» подано різні твори для естрадного виконання. Тут велика кількість і перекладних авторів, насамперед, українських. Тобто це дуже цікаво — хто захоче, побачить.

Але хто такий Степняк (він же автор другого автографа)? Мирон Степняк народився в Олександрівську (тепер — Запоріжжя), росіянин за походженням, вірші писав російською, але навчався за часів українізації. Закінчив філологічний факультет Харківського інституту народної освіти (1928) та хімічний факультет Харківського університету (1940). Учень відомого літературознавця Олександра Білецького. Писав рецензії та літературознавчі статті. Кілька його статей було поміщено в московській «Литературной энциклопедии», яка виходила з 1929-го, зокрема стаття про Миколу Зерова. Мабуть, Зеров був вдячний йому за це і подарував книжку з автографом.

1940 року Мирон Степняк переїхав до Одеси, навчався в аспірантурі філологічного та хімічного факультетів Одеського університету, працював у галузі колоїдної хімії, досліджував творчість Івана Котляревського. У роки війни через хворобу серця отримав «білий білет». Під час румунської окупації Одеси працював учителем хімії та математики, це рятувало його від голоду. У 1944-у був старшим викладачем на кафедрі української літератури Одеського університету. Переслідувався офіційною владою, звинувачений у націоналізмі, й у серпні 1946-го, після сумновідомої доповіді «товариша» Жданова, був звільнений з викладацької роботи та залишився без засобів для існування. З великими труднощами друзі допомогли влаштуватися бібліотекарем в університеті, хоча він більше лежав у лікарні, ніж працював, і в 1949-у помер.

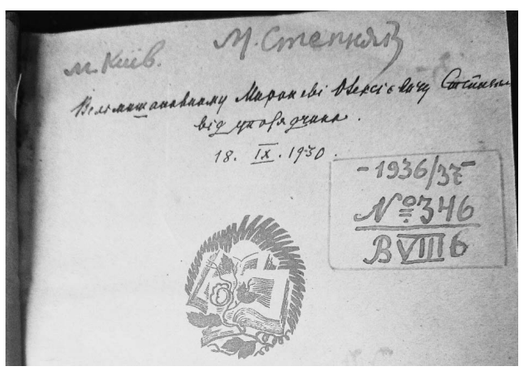

І третій автограф — Миколи Родька, відомого літературознавця, із сім'єю якого приятелювали мої батьки.

У 1944—1945 роках Микола Родько навчався на українському відділенні Одеського університету. Мабуть, тоді він і спілкувався зі Мироном Степняком. Я впевнений, що ця книжка потрапила до Родька безпосередньо від Степняка. Після закінчення з відзнакою нашого університету Микола Родько вчителював, закінчив аспірантуру у Львові, згодом, із 1957 року, був доцентом кафедри історії літератури і журналістики факультету журналістики Київського університету ім. Т.Г. Шевченка. Родько одним із перших почав обережно писати про літераторів Розстріляного Відродження. Наприкінці 1960-х — на початку 1970-х ця тема була доволі ризикованою.

Його дружина, Валентина Карпова, також мовознавець, мала стосунок до складання словників, а її мати була директоркою школи, де свого часу навчалися мої батьки (63-я школа, колись була на вул. Жуковського). Тож коли я приїздив у відрядження до Києва після 1981 року, то зупинявся у помешканні Родьків. Вони були надзвичайно інтелігентною родиною. Микола Дмитрович помер шістдесятилітнім, у 1981-у, а Валентина Леонідівна прожила майже 90 років. Наприкінці життя вона передавала архів бібліотекам і кілька книжок подарувала мені, просила, щоб я дещо передав до одеських бібліотек, позаяк і в школі, і в університеті навчалася в Одесі, то мала до нашого міста сентименти.

Як людині, котра займалася дослідженням естради, мені було насамперед цікаво, як використовується естрадна форма для такої серйозної справи, як пропагування української літератури. Й от, зрештою, я дійшов висновку, що краще, якщо ця книжка буде у бібліотеці. Із задоволенням вам її вручаю. Сподіваюся, вона знайде своє місце у книгозбірні, тим більше, що невдовзі сповниться 100 років з виходу першої книги Миколи Зерова «Камена». Тож читайте й розповідайте людям про це видання і тих людей, через долі яких вона пройшла. Тут три автографи відомих діячів української літератури.

Під аплодисменти і фотоспалахи Олександр Галяс передав «Декламатор «Сяйво»представниці адміністрації ОННБ Ліні Арюпіній.

Доречним доповненням до цієї зустрічі були книжкові виставки «Українська літературна традиція кінця XIX — початку XX століть» і «Микола Костянтинович Зеров. 1890—1937» з оглядом представлених рідкісних видань.

Головна бібліографиня ОННБ, дослідниця української літератури часів Розстріляного Відродження, заслужена працівниця культури України Ганна Єфімова звернулася до зібрання:

— Сьогодні день Зерова у бібліотеці. Коли я побачила «Декламатор «Сяйво», в мене затремтіли руки: то 1930 рік, а через 94 роки людина тобі приносить і дарує книжку, яку написав Микола Зеров! Якось друг Зерова Михайло Драй-Хмара написав вірш, який у нормальної людини нічого іншого, крім зачудування, викликати не може:

На тихім озері,
де мріють верболози,
давно приборкані, і влітку й восени
то плюскоталися, то плавали вони,
і шиї гнулися у них, як буйні лози.

Коли ж дзвінкі, як скло,
находили морози
і плесо шерхнуло,
пірнувши в білі сни, —
плавці ламали враз ті крижані лани,
і не страшні були
для них зими погрози.

О, ґроно п'ятірне
нездоланих співців!
Крізь бурю й сніг гримить
твій переможний спів,
що розбиває лід одчаю і зневіри.

Дерзайте, лебеді:
з неволі, з небуття
веде вас у світи ясне сузір'я Ліри,
де пінить океан кипучого життя.

Так, в уяві шанувальника поезії спливають зимові картини, білосніжні лебеді на плесі. Але в енкаведистів було своє «бачення»... Драй-Хмара за це мав відбути десятки років покарання і вмерти від каторжної праці на далекій Колимі. І вмер у муках, лишивши нам такі слова: «О, ґроно п'ятірне нездоланих співців!». Що за ґроно п'ятірне? Ось він, один із ґрона — Микола Костянтинович Зеров. Він був головою цього ґрона, він був лідером, літературознавцем, поетом, перекладачем, був людиною, яка все своє життя віддавала поезії. Доля подарувала Україні десять прекрасних років, про які писав Зеров:

То був щасливий, десятьлітній сон.
Так повно кров у жилах пульсувала,
І екстатичних сонць ясні кружала
Злітали в неба голубий плафон.

І кожний рік звучав на інший тон,
На кожнім дні своя печать лежала,
І доля, бачилось, така тривала.
Не знатиме кінця і перепон.

Вмить розійшлося чарування щасне:
Осінній день, тепло і сонце ясне
Побачили мене сухим стеблом.

Стою німий і жити вже безсилий:
Вся думка з білим і смутним горбом
Немилосердно ранньої могили.

У Зерова багато віршів, його улюблена форма — дзвінка довершеність сонета. Він кликав українську літературу на вершини духу і до джерел. До чого він закликав?

Прекрасна пластика і контур строгий,
Добірний стиль, залізна колія —
Оце твоя, поезіє, дорога:
Леонт де Ліль, Хосе Ередія,
Парнаських зір незахідне сузір'я
Зведуть тебе на справжнє верхогір'я.

Уявіть собі, літературна дискусія 1925 року, що розбудила пожежу по світу, на чолі якої став мій улюблений Микола Хвильовий, котрий усіх хвилював, сам хвилювався і кликав Україну вперед від засилля москви. Уявляєте собі, від москви! Хвильовий кликав від усього поганого, що несла українському суспільству москва. Пророчі слова! І йому подав руку Микола Зеров — класик, неокласик, який відроджував традиції класицизму в українській літературі. Він кликав людей віршами.

У цій книжці є не тільки Шевченко, Котляревський, а й багато-багато поетів, які складають славу української літератури до 1920-х — 1930-х років. Там є Павло Филипович, який був другом Зерова і який разом з ним ліг у ту страшу яму розстріляних у Сандармосі 1111 мучеників, у тому числі українських письменників, науковців, церковнослужителів.

А скільки ж було їм років? У збірнику є вірші Олекси Влизька, розстріляного на подвір'ї харківської тюрми в 26 років. А ще вміщено вірші багатьох-багатьох інших молодих поетів...

Я люблю Зерова, я люблю митців Розстріляного Відродження... У мене таке враження, що останні 22 роки, відколи працюю в цій темі, що це мої діти, що це мої рідні, що я їх знаю, я знаю їхні сім'ї, я знаю їхні уподобання. Я ненавиджу тих, хто їх ганив, хто їх згубив... Але й навіть про них ми мусимо пам'ятати — щоб не повторилося.

Сьогодні ж ми маємо свято вдячної пам'яті — пам'яті про прекрасного літератора Миколи Зерова, чиє життя у зеніті сил було обірване пострілом ката-енкаведиста. І щиро дякуємо вам, пане Олександре, за те, що ви нам подарували таку перлину.

Володимир ГЕНИК.

НА СВІТЛИНАХ: Ліна Арюпіна й Олександр Галяс; Ганна Єфімова; видання з автографами.

Філігранні офорти Геннадія Гармидера

В Одеській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. М.С. Грушевського відкрилася виставка пам'яті Геннадія Гармидера — відомого українського художника, графіка, живописця, ілюстратора.

Основна тема творчості митця — Одеса у різні періоди її існування (від початку XIX століття і до сьогодення). Він оспівував архітектуру нашого міста на живописних полотнах і графічних аркушах. Але найбільше вражають його офорти, на яких з філігранною витонченістю передано атмосферу «перлини біля моря».

16 березня 2023-го Геннадій Гармидер пішов із життя на 78-у році. «Це, — зазначають організатори виставки, — непоправна втрата для української культури. Творчість майстра цінують як знавці, так і звичайні шанувальники мистецтва. Його роботи зберігаються у 26 музеях України та 12 музеях за кордоном, а також у багатьох престижних приватних зібраннях по всьому світі».

Виставка «Геннадій Гармидер: шлях майстра» знайомить глядача з графічними творами у техніці офорту, які прославили художника. Тут можна побачити деякі аркуші із серії «Одеса першої половини XIX століття», «Одеса і французи», «Побут Одеси кінця XIX — початку XX століть», «Одеса сьогодні», «Міста світу», «Седнів» тощо. Представлені роботи — це лише невелика частка багатогранного творчого доробку майстра, який ще чекає своїх дослідників.

До 16 квітня оглянути експозицію може кожен небайдужий до мистецтва, зайшовши до Музею української книги Одеської ОУНБ ім. М.С.Грушевського (вул. Троїцька 49/51) з понеділка по суботу із 10.00 до 17.00. Вхід вільний.

Фото: https://culturemeter.od.ua.

Яскраве ім'я театральної Одеси

Всеукраїнська прем'єра. Саме так назвала презентацію книги спогадів «Про моє театральне і особисте життя» Поліни Нятко, чий життєпис був тісно пов'язаний з Одеським академічним українським музично-драматичним театром ім. Василя Василька, театрознавиця Любов Федченко. Подія відбулася 27 березня, у Міжнародний день театру, у бібліотеці ім. Михайла Грушевського.

Справді, об'ємний фоліант містить багато надзвичайно цікавих, з погляду їхньої унікальності, матеріалів, пов'язаних із життям і творчістю славетної української актриси театру і кіно. Відомий одеський краєзнавець Антон Гриськов розповів про пошуки цих та інших матеріалів (детальніше про ці пошуки читайте у «Чорноморських новинах» за 1.02.2024 р.). Зокрема, про випадкове знайомство з дочкою Поліни Нятко, яка запросила його відвідати київську квартиру артистки, справдешній музей, для ознайомлення з унікальними експонатами.

Захопливий життєпис Поліни Нятко вражає. Передовсім, тим колом найвідоміших творчих особистостей, з якими пощастило їй працювати поруч. З-поміж них — геніальні режисери, колеги славетних театральних колективів, у яких вона служила. Не все було гладко, певна річ. Немало гіркоти зазнала й в особистому житті: довелося пережити і тавро «дружини ворога народу», й закриті перед нею двері багатьох театрів. Талант і

вольовий характер перемогли все. Відстоювала особисті честь і гідність, знаходила сили підтримувати інших.

Про те, як у важку хвилину Поліна Нятко допомогла їй повірити в себе, не розчаруватися у правильності обраного шляху, розповіла на цій зустрічі артистка театру ім. Василя Василька Галина Кобзар-Слободюк.

Цього року наш славний Український театр відзначатиме своє 100-річчя. Є певність, що у його відновленому музеї буде пошановано й пам'ять про Поліну Нятко як невід'ємну частку театральної історії Одеси.

Роман КРАКАЛІЯ.

Бібліотека як об'єкт туризму. Празький досвід

Коли будете в Празі, серед великого розмаїття архітектурних пам'яток, музеїв і театрів однієї з найкрасивіших європейських столиць раджу неодмінно відвідати Національну бібліотеку Чеської Республіки, яка є культурним об'єктом, гідним уваги навіть найвибагливішого мандрівника.

Дістатися туди нескладно, адже книгозбірня розташована між двома найвідомішими пам'ятками — Староміською ратушею з астрономічним годинником і знаменитим Карловим мостом.

Сьогодні на фасаді Національної бібліотеки, як і на інших державних установах, прапори Чеської Республіки й України. За роки цієї війни Чехія показала себе надійним і послідовним партнером нашої держави.

Перше враження, що головна будівля невелика, однак насправді книгозбірня займає величезну територію колишнього єзуїтського колегіуму, який називається Клементинумом. Це другий за величиною комплекс споруд в історичному центрі столиці — після Празького Граду. Члени Товариства Ісуса, найчисленнішого католицького чернечого ордену, почали будувати його в 1556 році, після прибуття до Праги для протидії реформації.

У фондах Національної бібліотеки, яка є найбільшою в Чехії, налічується близько 7 мільйонів примірників видань. Найцінніший — Вишеградський кодекс, що датується 1085 роком. У колекції книгозбірні — 4200 інкунабул і велике зібрання старовинних документів та мап східними мовами. Кількість зареєстрованих тут читачів становить приблизно 60000.

Бібліотека здобула міжнародне визнання у 2005 році, отримавши першу премію від ЮНЕСКО за програмою «Пам'ять світу» — за внесок в оцифрування старовинних текстів.

Із квітня минулого року Національна бібліотека Чеської Республіки пропонує для туристів оглядовий маршрут, який включає відвідування барокової книгозбірні, меридіанної зали та астрономічної вежі. Пройтися маршрутом можна тільки у складі екскурсійної групи (мови — чеська або англійська). Вхідний квиток на екскурсію тривалістю 50 хвилин для дорослого коштує 300 крон (510 гривень), але перші пів години після відкриття (до 10.30) його вартість удвічі дешевша.

Барокова бібліотека Климента була відкрита єзуїтами в 1722 році й відтоді її вигляд майже не змінився.

Великий зал увінчує купол з ілюзорним розписом на тему науки та мистецтва, на стінах — зображення видатних діячів церкви у медальйонах і декоративна пластика, понад 20 тисяч старовинних книг на полицях з цінних порід дерева й унікальна колекція географічних та астрономічних глобусів. Його називають найкрасивішим бібліотечним залом у світі. Для підтримки постійної температури та вологості відвідувачам дозволяється лише заглядати в зал, але не входити.

Над бароковою бібліотекою розташований меридіанний зал, де проводилися вимірювання та розрахунки. Далі маршрут веде до 68-метрової астрономічної вежі, з якої відкривається чудова панорама на середмістя, а серед експонатів обсерваторії — астрономічний телескоп, геофізичні та метеорологічні прилади XIX століття.

На території Клементинуму розташовані барокові храми — св. Сальватора, св. Климента та каплиця Успіння Діви Марії. У костелі св. Сальватора щовечора відбуваються концерти камерної та органної музики, які збирають численних шанувальників, а в соборі св. Климента греко-католицька громада Праги двічі на день проводить служби українською та старослов'янською мовами. Вхід у затишне подвір'я бібліотеки — вільний.

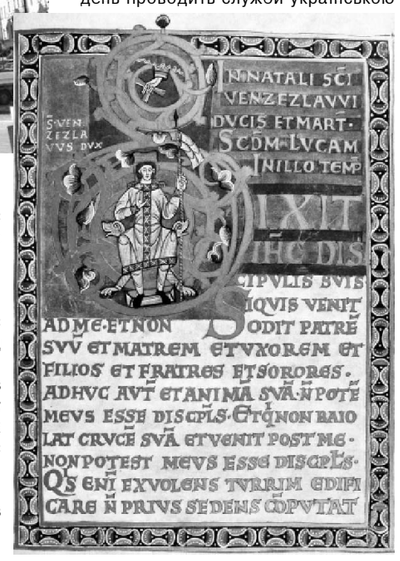

Володимир ГЕНИК.
Фото автора та nkp.cz.

Дівчинка і рояль

Маленька дівчинка стояла перед роялем і торкалась пальчиком клавішів. Непричесане довгасте волоссячко, благеньке пальтечко на худих ще дитячих плічках... Позаду стриміла розбита п'ятиповерхівка — наче молилась до неба всіма своїми гостряками.

Хто й навіщо виволік сюди громіздкий інструмент? Може, була там музична школа, й ці поважні маестро вимогливо споглядали зі стін — тепер вони дивилися в небо з калюж та з-під пошматованого бетону...

Ні, вона не забула урок, але хто її тепер послухає — тут, біля цієї руїни, біля вірного роялю, котрий діждався її, обчухраний і так само самітній?..

— Я зупинив машину зоддалік, перед потрощеними панелями.

— Де твоя мама? Як тебе звати?

Не обернулась. Чи не розчула? Затято видобувала одну й ту саму ноту Si. Все гучніш і гучніш.

Гукнув голосніше. Зречено обернулась, далі рукою вказала у бік підвалу. Щойно ми роздавали там привезену гуманітарку.

Нота Si загучала голосніш, далі — ще голосніше. Стояла біля перехняблого роялю, мовчки вдаряла пальчиком одну й ту саму клавішу. Інструмент відчайдушно відгукувався, такий вже непотрібний тут, посеред хаосу руйнації, виповідав одну й ту саму ноту. Несамовито грімке Si поряд з розтрощеною п'ятиповерхівкою, у якій була колись її рідна музична школа...

— А далі? Що було далі?

— Ми поспішали. Ще мали роздати привезене й повертатись. У бічному люстеркові я знову побачив розтрощену п'ятиповерхівку, уламки бетону... І більш нічого...

...Крізь кавову пару та цигарковий дим тут, на розі Дерибасівської та Рішельєвської, бачу немовби обриси роялю, а поряд — вона; з напівтемної зали незрушно зорять, одне при одному, сотні чужих облич. Завершальна, сумовита, а далі відчайдушно трагічна, аж розпачлива нота Si. Фінальна. Поза програмою. Все голосніш, голосніш — одним лише пальчиком по тій самій клавіші, до відчаю, до нестями. Сама-самісінька. Й розтрощена п'ятиповерхівка позаду.

Роман КРАКАЛІЯ.

● Враження

Олександр КУЛЕПІН:

«Ми це робимо, бо ми в це віримо»

А ви бували у центрі Львова о шостій ранку навесні?

Нещодавно мені випала така нагода... Безлюдно. Порожньо. Співають пташки. Двірники прибирають вчорашнє сміття, де-не-де розвантажують товари для магазинів та ресторанів... Ранкове сонечко встає, пробиваючись крізь вузькі прогалини львівських вуличок і високих будинків. Навколо — тиша і спокій. І лише напис «Бомбосховище» нагадує про те, що тут, в Україні, триває війна...

Наша перша зустріч — у рамках престуру, організованого Олександра Кулепіна, 80 відсотків допомоги, що надходить у штаби, одразу скеровується захисникам на фронт й українцям, які залишаються у гарячих точках. Решта розподіляється між вимушеними переселенцями, які прибули на Львівщину. Найбільше допомоги надходить із Польщі, Німеччини, Франції, Великобританії, Іспанії та Італії.

Харківським пресклубом, — із заступником очільника Львівської обласної військової адміністрації Олександром Кулепіним.

Журналісти із десяти областей України прибули на Львівщину, щоб побачити, як тут живуть громади, як долають виклики, спричинені війною, допомагають ЗСУ, переселенцям та релокованому бізнесу.

Олександр Кулепін — корінний одесит, закінчив одеську школу №121, має кілька дипломів про вищу освіту, в тому числі й європейський. Із 11 травня 2021 року обіймає посаду заступника голови Львівської ОДА з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації.

Гуманітарний хаб України

— З перших днів повномасштабного вторгнення Львівщина почала забезпечувати прихисток для українців, які змушено покидали рідні домівки, та їх транзит за кордон, — розповідає пан Олександр. — Переважна частина людей залишалася на Львівщині лише на добу. На початку війни були такі дні, коли через нашу область проходили десятки тисяч осіб... — У Львівської ОВА додався перелік нових викликів, які потребували оперативного реагування та координації. Через польський кордон почали надходити гуманітарні вантажі, й Львівщина стала гуманітарним хабом, через який перемістився майже мільйон біженців і через який проходять мільйони тонн вантажів.

Більшість того, що йшло з-за кордону у вигляді гуманітарної допомоги, ми спрямовували в інші регіони — лише 30 відсотків залишалося на Львівщині.

У той час було дуже багато роботи: відповідати на запити, сортувати й відправляти благодійну допомогу, вести облік... Функція сортування була гарно відпрацьована, і ми організували облік на складах так, аби розуміти, що і звідки прийшло й куди його переадресовувати. Ми вирішили обліковувати палетами, це прискорило процес і швидкість відправки... У той час Україну рятували горизонтальні дзвінки, коли ми, представники влади, могли набирати одне одного, щоб зрозуміти потреби на місцях.

Сьогодні, за словами Олександра Кулепіна, 80 відсотків допомоги, що надходить у штаби, одразу скеровується захисникам на фронт й українцям, які залишаються у гарячих точках. Решта розподіляється між вимушеними переселенцями, які прибули на Львівщину. Найбільше допомоги надходить із Польщі, Німеччини, Франції, Великобританії, Іспанії та Італії.

Релокований бізнес і ринок праці

Львівщина стала також кращою в Україні за релокацією бізнесу. За два роки заявки на переміщення у Львівську обласну військову адміністрацію подали 900 юросіб, з яких 237 отримали тут прописку. Завдяки цьому створено додатково п'ять тисяч робочих місць. Всі підприємства отримали компенсацію від держави за перевезення виробничого обладнання або можливість безкоштовно доставити його «Укрзалізницею» чи «Укрпоштою». Найбільша кількість переміщених бізнесів — із Донецької, Харківської та Київської областей.

— Релокація бізнесу з інших регіонів для місцевого є, скоріше, перевагою, — ділиться Олександр Кулепін. — Мова не про конкуренцію, а, швидше, про доповнення тих секторів, які тут не розвивалися, зокрема машинобудування. У нас почали використовуватися об'єкти промислової чи комерційної нерухомості, які до цього стояли. До того ж, це значна підтримка бюджету: переміщені підприємства вже сплатили по кілька мільйонів гривень податків.

До речі, ринок праці у Львівській області — це 18000 вакансій, хоча 7000 осіб залишаються безробітними і стоять на обліку. Тутешнім підприємствам потрібні швачки, водії, кухарі, двірники, підсобні працівники, продавці продовольчих товарів, касири та вантажники.

Місцева влада відкрито й активно працює з бізнесом, орієнтуючи підприємців на молодих фахівців та жіноче лідерство.

— Реалії такі, що батьки часто починають відправляти 18-річних хлопців за кордон, щоб вберегти їх від майбутньої мобілізації. Тож ці молоді люди навряд чи найближчим часом повернуться в Україну, якщо їх не мотивувати залишитися вдома перспективним працевлаштуванням. А жінки тепер частіше і більше повинні посідати керівні посади, оскільки чимало чоловіків-управлінців воюють, частина виїхала за кордон, а ще частина ніде не працює, щоб не ставати на військовий облік. Тому на ринку праці маємо чималий дефіцит кадрів, — зауважує Олександр Кулепін.

Житло для ВПО

З перших днів повномасштабного вторгнення щодоби на Львівщину прибувало понад 100 тисяч осіб, із них від 5 до 12 тисяч евакуйованих залишалися там на довше.

Наразі у Львівській області живе близько 230 тисяч офіційно зареєстрованих ВПО. Реальної кількості переселенців ніхто не знає. Адже заможні люди, що перевезли сюди свій бізнес, мають доходи, адаптувалися до нових умов і не потребують допомоги держави.

Область дбає про поселення, фінансову, гуманітарну, медичну допомогу, працевлаштування, соціальну адаптацію, юридичні та психологічні консультації, освіту вимушених переселенців.

Медицина Львівщини за 2023 рік надала допомогу 10542 військовим та 193089 ВПО.

— Потік вимушених переселенців, які рятуються з охоплених війною територій, не припиняється й сьогодні. Щодня потягами приїздять до Львова 50—60 сумчан та запоріжців, яких ми розміщуємо у відремонтованих гуртожитках міста та області, — розповідає пан Олександр. — Для збільшення житлового фонду розробили обласну програму реалізації пріоритетних інфраструктурних проєктів — програму, яка не має аналогів в інших областях. Ми залучили до співпраці 27 донорських та благодійних організацій, територіальні громади. За два роки спільно показали достойний результат: отримали понад 9 тисяч облаштованих місць, де змогли заселити більше 20 тисяч вимушених переселенців.

На ці потреби обласний бюджет виділив лише половину коштів, донорські внески складають 33%, кошти громад — 16%, з державного бюджету отримано 5,2 мільйона гривень (1%).

Вісім проєктів на 1,5 тисячі місць для проживання ВПО планують завершити у цьому році. Спільно з Міжнародною організацією з питань міграції та GIZ обласна влада має намір реалізувати дві масштабні житлові ініціативи орієнтовною вартістю 430 мільйонів гривень.

Загалом за два роки на створення житла для вимушених переселенців було витрачено один мільярд сто мільйонів гривень. Із них 540 мільйонів — це гроші з обласного бюджету, ще 454 мільйони — кошти донорів. Але все одно помешкань бракує.

Збройні сили — у пріоритеті

Нещодавно в обласній військовій адміністрації у рамках проєкту «Безпечна Львівщина» ухвалили рішення виділити 74 мільйони гривень допомоги для ЗСУ, Кошти будуть витрачені на придбання військової техніки, безпілотників, озброєння та підтримку захисників. Загалом на реалізацію цієї програми передбачено спрямувати 400 мільйонів гривень.

— Ми виділяємо кошти на придбання двигунів для тягачів, на дрони, на все, що потрібно армії. Активно співпрацюємо з різними військовими підрозділами, що тримають Донецький і Запорізький напрямки, — каже заступник голови ОВА.

Частина коштів, що залишилися з минулого року, а це близько 250 мільйонів гривень, планують передати на підтримку військових формувань, зміцнення системи територіальної оборони, створення умов для лікування і реабілітації тих, хто постраждав від війни.

Понад 174 мільйони гривень виділили на завершення ремонту двох медзакладів Львівщини, де лікують наших захисників. Від початку року Львівська ОВА профінансувала запити військових частин на понад 160 мільйонів гривень. А ще долучилися до облаштування фортифікаційних споруд на Сумщині.

Віра в цифрове врядування

Цифровізація зараз охоплює всі сфери нашого життя. Львівщина посідає друге місце в Україні після Дніпропетровської області.

— Я намагаюся використовувати всі переваги цифровізації для кращої роботи ОВА. Надання послуг делеговане ЦНАПам по всій області. Тобто, щоб отримати послугу від облдержадміністрації, достатньо заповнити заявку в ЦНАПі. Ми це використовуємо і для покращення ефективності, і для зменшення корупційних ризиків. Зокрема, почали застосовувати цифровізацію в системі «Шлях», коли побачили, що там почали підробляти документи...

Перевели роботу всіх громад за електронним документообігом, усі мають інструменти електронної демократії. Подати звернення в громаду можна через інтернет, де воно буде зареєстроване, а відтак і відстежувати його виконання. Ми багато робимо для належного врядування. Ми це робимо, бо ми в це віримо. Ми стараємося надихати наші громади на правильні речі.

До речі, Олександр Кулепін, попри те, що народився і виріс в Одесі й пів життя розмовляв російською, спілкувався з журналістами гарною українською мовою. А ще добре володіє англійською, бо ж робота з іноземними донорами вимагає цього.

Натхненна й людяна розмова з одним із керівників Львівщини показала, що ми, представники різних регіонів України, ще більше об'єдналися, стали згуртованішими перед спільною загрозою — бажанням агресора знищити нашу державу.

(Далі буде).

Ольга ФІЛІППОВА.

Одеса — Львів — Одеса.

Світлини авторки.

● Проєкт

Задля здоров'я Дунаю

У березні Всесвітній фонд природи Центральна та Східна Європа (WWF-CEE) і Фундація Coca-Cola (The Coca-Cola Foundation) оголосили про продовження партнерства в межах проєкту Living Danube Partnership. Його мета — підтримувати заходи з підвищення стійкості басейну річки Дунай до кліматичних змін і ризиків, пов'язаних з водними ресурсами, впродовж наступних трьох років. На підтримку проєкту Фундація Coca-Cola виділяє 1,53 мільйона доларів США.

Басейн річки Дунай є другим за величиною річковим басейном Європи. До того ж це найбільший транскордонний річковий басейн у світі, що простягається на 2800 км — від Шварцвальду до Чорного моря. Дунай протікає територією десяти держав і повністю або частково збирає у себе води з дев'ятнадцяти країн. Однак за останні 150 років понад 80% водно-болотних угідь басейну було втрачено внаслідок меліорації, будівництва гребель, дамб і берегових укріплень, а також через кліматичні зміни.

Проблеми, породжені деградацією природи, втратою біорізноманіття та виснаженням прісноводних ресурсів, нерозривно пов'язані між собою. Їх подолання — ключовий фактор у пом'якшенні наслідків зміни клімату. Спільні зусилля з боку промисловості, сільського господарства, урядових та природозахисних організацій є критично необхідними для досягнення довгострокових позитивних результатів на шляху до відновлення природи і захисту життєво важливих екосистем, а також підвищення стійкості до викликів, пов'язаних із кліматичними змінами та водними ризиками.

З моменту започаткування програми у 2014 році Living Danube Partnership підтримав дев'ять проєктів у шести країнах: Австрії, Болгарії, Хорватії, Угорщині, Сербії та Румунії.

Ініціатива і надалі зосереджуватиме зусилля на відновленні водно-болотних угідь, заплав і приток Дунаю, спираючись на успіхи, досягнуті завдяки багатогалузевій програмі за останні десять років. І ще сприятиме підвищенню стійкості громад, вразливих до кліматичних змін і пов'язаних з ними водними ризиками, — як у міській, так і в сільській місцевостях. Водночас проєкт працюватиме над поліпшенням стану басейну Дунаю і забезпеченням переваг для місцевих громад, сільського господарства та природи шляхом спільних дій.

«Сильні паводки, посухи і періоди аномально високих температур уже спустошують окремі райони Європи, завдаючи величезних збитків громадам, бізнесу та природі. Щоб подолати ці проблеми, нам необхідно співпрацювати з природою, а не діяти проти неї. Наша увага має бути спрямована не лише на збереження, а й на відновлення екосистем (включно з водними, такими як річки та водно-болотні угіддя) і біорізноманіття, — наголошує Андреас Бекманн, генеральний директор WWF-CEE. — Для досягнення істотних змін у масштабах усієї Європи необхідні спільні дії. Наше спільне бачення Дунаю, що вирує життям, де процвітають і люди, і природа, знову об'єднало нас з Фундацією Coca-Cola, а тепер ще й з Coca-Cola Європа і Coca-Cola HBC. Разом ми напрацюємо сталі рішення, які не лише дозволять посилити стійкість громад до кліматичних змін та пов'язаних з ними водними ризиками, але й покращать стан басейну Дунаю».

«За допомогою спільних дій Фундація Coca-Cola прагне досягти помітного та довготривалого впливу як на благо довкілля, так і для життя громад по всьому світу, — каже Саадія Мадсбʼєрг, президентка Фундації Coca-Cola та віцепрезидентка зі звʼязків з громадськістю The CocaCola Company. — Підтримка Фундацією відновлення проєкту Living Danube Partnership разом з WWF-CEE — позитивний крок щодо нашого спільного бачення у подальшій розбудові кліматичної стійкості басейну Дунаю».

Розширення партнерства передбачає реалізацію проєктів у шести країнах, а саме: в Румунії, Угорщині, Болгарії, Україні, Словаччині та Чехії — на основі роботи з відновлення водних екосистем, проведеної в більшості із цих країн на першому етапі проєкту Living Danube Partnership.

У межах розширення партнерства планується збільшення масштабів проєкту — відновлення природних ресурсів, яке сприятиме підвищенню стійкості громад. Це охоплюватиме заходи як у сільській місцевості, так і в містах (тоді як у попередні роки переважна більшість проєктів була втілена у віддалених сільських місцевостях). Нові проєктні роботи проходитимуть на об'єктах в Угорщині (верхня заплава Тиси) та Чехії (Рудні гори).

До завершення першого етапу Living Danube Partnership у 2021 році, згідно із WWF-CEE, за підтримки Фундації Coca-Cola, фондів ЄС та державних коштів було відновлено 5462 гектари сільських водно-болотних угідь, річок і заплав, що дає можливість поповнювати приблизно 13,45 млн м³ води щорічно. Подібні партнерства спонукають світову спільноту покращувати управління водними ресурсами, демонструючи та заохочуючи відповідальне водокористування.

● За межею закону

Мільйони на біді

Поки люди внаслідок ворожих атак сидять без світла, деякі спритники на спільній біді встигають «малювати» собі мільйони.

За процесуального керівництва прокурорів Одеської обласної прокуратури повідомлено про підозру директорам двох підрядних компаній за фактом заволодіння державними коштами та службового підроблення (ч. 5 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК України). Як випливає з матеріалів слідства, зловмисники привласнили, гроші, виділені на відновлення енергетичної інфраструктури регіону, яка була пошкоджена через російські обстріли взимку минулого року.

З'ясовано, що НЕК «Укренерго», з метою ліквідації наслідків ракетних обстрілів, уклало договір з підрядною організацією для здійснення будівельно-монтажних відновлювальних робіт електричного обладнання. За договором необхідно було демонтувати та перевезти два автотрансформатори для заміни пошкоджених. Для залізничних перевезень підрядник як субпідрядну організацію залучив логістичну компанію, з директором якої був знайомий і мав договір транспортного експедирування.

Підозрювані, достеменно знаючи, що автотрансформатори вже перевезені територією Одеської області, внесли до актів виконаних робіт недостовірні відомості щодо вартості їх транспортування та послуг з міжнародних перевезень, які фактично не виконувалися.

Внаслідок таких дій державному підприємству завдано збитків на суму понад 3,7 мільйона гривень.

Наразі до суду скеровані клопотання про обрання підозрюваним запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з альтернативою внесення застави у розмірі тих таки 3,7 мільйона гривень.

За інформацією офіційного сайта Одеської обласної прокуратури.

● Оголошення

Повідомлення про намір отримати дозвіл на викиди ФГ «НАЗАРИ»

Фермерське господарство «НАЗАРИ» (ФГ «НАЗАРИ», код ЄДРПОУ — 19208246, юридична адреса: 67500, Одеська область Одеський район, смт Доброслав, пр-т 40-річчя Визволення, буд. 2-б, кабінет №10. Адреса місцезнаходження об'єктів в Одеській обл., Одеському районі: 1) Доброславська селищна рада, поза межами населеного пункту; 2) с. Трояндове, вул. Будівельна, буд. 40. Тел. +38097-481-62-50, e-mail: fg_nazari@ukr.net) спеціалізується на вирощувані зернових культур. Має на меті отримати дозвіл на викиди для існуючих об'єктів.

Згідно з вимогами Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» дана діяльність не підлягає оцінці впливу на довкілля.

Основними джерелами впливу на атмосферне повітря першого об'єкта є: 2 склади зернових, ємності для ДП, ПРК, зварювальні апарати, гарячий цех їдальні. Відомості щодо виду та обсягів викидів забруднюючих речовин (далі — ЗР) (у т/рік): залізо — 0,002, манган — 0,0002, хром — 0,000002, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок — 0,398, оксиди азоту — 0,030, азоту (I) оксид — 0,000002, оксид вуглецю — 0,022, вуглецю діоксид — 0,973, акролеїн — 0,0003, вуглеводні насичені С12—С19 — 0,004, метан — 0,00002, всього — 1,430.

Основними джерелами впливу на атмосферне повітря другого об'єкта є ЗАВ, обладнаний зерноочищувальною машиною. Відомості щодо виду та обсягів викидів забруднюючих речовин (далі — ЗР) (у т/рік): речовини у вигляді суспендованих твердих частинок — 0,068, всього — 0,068.

Об'єкти відносяться до третьої групи залежно від ступеня впливу об'єкта на забруднення атмосферного повітря.

Заходи щодо впровадження найкращих існуючих технологій виробництва не передбачаються, оскільки виробництва та технологічне устаткування, на яких вони повинні впроваджуватися, відсутні.

Перевищення гігієнічних нормативів за результатом розрахунку розсіювання ЗР в атмосферному повітрі та за даними, що одержані при проведенні інструментальних методів досліджень концентрацій ЗР акредитованою лабораторією на межі санітарно-захисної зони та в сельбищній зоні, не виявлено. Санітарно-захисна зона витримана. Фактичні масові концентрації ЗР із стаціонарних джерел не перевищують встановлених значень нормативів гранично допустимих викидів (далі — ГДВ). Тому заходи щодо скорочення викидів не передбачаються, а також раніше не встановлювалися. Для неорганізованих стаціонарних джерел нормативи ГДВ не встановлюються. Регулювання викидів від цих джерел здійснюється шляхом встановлення вимог. Надано пропозиції щодо умов, які встановлюються в дозволі на викиди об'єкта до технологічних процесів, обладнання та споруд, очистки газопилового потоку, виробничого контролю до адміністративних дій у випадку виникнення надзвичайних ситуацій техногенного й природного характеру.

Зауваження та пропозиції від громадськості слід направляти впродовж 30 календарних днів з дня публікації до Одеської обласної військової адміністрації за адресою: 65032, м. Одеса, пр-т Шевченка, 4. Тел. 048 718 94 86, genotdel@od.gov.ua.

● Оголошення

Вважати недійсним втрачений оригінал свідоцтва про право власності на житло — 377/1000 частин квартири 8, 8а, 8б, 8в по Овідіопольській дорозі, 3, м. Одеса, реєстраційний номер 6-12731 від 17 січня 2003 р., виданого на підставі розпорядження органу приватизації №170819 від 17 січня 2003 р. управлінням житлово-комунального господарства виконкому Одеської міської ради Трасковецькій Віті Анатоліївні, Черняк Олексію Олександровичу, Черняк Олександру Олександровичу в рівних частках.

У зв'язку з утратою оригіналів вважити недійсними: диплом бакалавра, серія та номер В19 233027, і додаток до нього, видані 30.06.2019 р. Східноукраїнським національним університетом ім. Володимира Даля за спеціальністю «Будівництво та цивільна інженерія» на ім'я Рибальченко Анатолій Вікторович.

У зв'язку з утратою оригіналу вважати недійсним додаток №413856 (реєстраційний номер 211/2001) до диплома бакалавра (з відзнакою), СК №17252721, виданий 27 червня 2001 року Одеською національною юридичною академією за напрямком підготовки «Правознавство» на ім'я Суменко Яніна Анатоліївна.

У зв'язку з утратою оригіналу вважати недійсним додаток №091011 (реєстраційний номер 94/2002) до диплома магістра (з відзнакою), СК №21260385, виданий 6 липня 2002 року Одеською національною юридичною академією за напрямком підготовки «Правознавство» на ім'я Суменко Яніна Анатоліївна.

У зв'язку з утратою оригіналів вважати недійсними: свідоцтво про здобуття повної загальної середньої освіти (атестат), СК №47988396, та додаток до нього, 12 АШ №123546, видані 31 травня 2015 року Одеською вечірньою (змінною) загальноосвітньою школою №19 II-III ступенів Одеської міської ради на ім'я Сулига Юлія Олександрівна.

У зв'язку з утратою оригіналу вважати недійсним посвідчення багатодітної сім'ї, серія БС №264332, видане 22 квітня 2019 р. (строк дії — до 13 жовтня 2027 р.) УПСЗН Корабельної районної у м. Херсоні ради на ім'я Берестовська Олена Вадимівна, Берестовський Олександр Сергійович.

У зв'язку з утратою оригіналу вважити недійсним диплом молодшого спеціаліста, СК 39855480, виданий 8.12.2010 року Морехідним коледжем технічного флоту Одеської національної морської академії на ім'я Давранов Азамат Рахманович.

У зв'язку з утратою оригіналу вважати недійсним посвідчення багатодітної сім'ї, серія АР №003310, видане 29 листопада 2010 р. (строк дії продовжено до 24 січня 2024 р.) відділом у справах сім'ї, молоді та спорту Бердянської райдержадміністрації Запорізької області на ім'я Кургіна Людмила Василівна, Кургін Юрій Григорович.

У зв'язку з утратою вважати недійсним приписне свідоцтво, видане у 2017 році Суворовським РВК м. Одеси на ім'я Тишковського Кирила Владиславовича, 08.01.2000 року народження.

Втрачений диплом (№057475, серія С16) та додаток до нього, видані 24 червня 2016 року на ім'я Чернова Інна Геннадіївна Харківським національним медичним університетом за спеціальністю «лікувальна справа», кваліфікація спеціаліста — лікар, вважати недійсним.

У зв'язку з утратою оригіналу вважати недійсним посвідчення учасника бойових дій, серія МВ №004110, видане 5 березня 2015 року Головним управлінням Національної гвардії України на ім'я Дідковський Ігор Вікторович.

У зв'язку з утратою вважати недійсним посвідчення адвоката №003402 від 18.07.2018 р., видане Національною асоціацією адвокатів України на підставі рішення Ради адвокатів Одеської області №12 Яковлевій Діані Віталіївні.

У зв'язку з утратою оригіналу вважати недійсним посвідчення багатодітної сім'ї, БС №504977, видане 30 березня 2022 року (дійсне до 23 жовтня 2032 р.) управлінням соціального захисту населення в Суворовському районі Департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради на ім'я Ганчева Олена Олександрівна, Ганчев Олексій Ілліч.

Втрачений диплом (№35223627, серія ВА) та додаток до нього, видані 01 липня 2008 року на ім'я Гребеннікова Сергія Олександровича Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу за спеціальністю «Видобування нафти і газу», кваліфікація спеціаліста — гірничий інженер, вважати недійсним.

Чорноморські НОВИНИ

Наша адреса:
65008, м. Одеса-8,
пл. Бориса Дерев'янка, 1.

Телефон: 050 55-44-206;
вайбер: 068 127-17-55.

Відповідно до рішення Національної ради з питань телебачення і радіомовлення №309 від 08.02.2024 р.

Ідентифікатор медіа — *R30-02729*

Засновник: Редакція громадсько-політичної газети «Чорноморські новини».

Передплатний індекс — 61119.

Думки і висловлювання авторів публікацій у «Чорноморських новинах» можуть не збігатися з точкою зору редакції.

Матеріали з позначкою (РЕ) та під рубрикою «Трибуна» публікуються на комерційних засадах.

Відповідальність за достовірність реклами несе рекламодавець.

***Читайте нас в Інтернеті:* www.chornomorka.com**
***e-mail:* chornomorski_novyny@ukr.net**

Редактор
Іван МЕЛЬНИК.

Газета набрана і зверстана у комп'ютерному центрі редакції, видрукувана в ООКП «Видавництво «Чорномор'я» (м. Одеса, пл. Бориса Дерев'янка, 1).

Зам. №186.
Тираж у квітні — 16400.